

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE VERBO DEI|| scripto & non scripto,|| QVATVOR LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, 1599

VD16 B 1607

Liber Tertivs, De Verbo Dei interpretatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53828](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53828)

clarissimus sit. Quæ sententia manifestè falsa est: nam Scriptura ipsa de sua difficultate, atque obscuritate testimonium perhibet. Psalm. 118. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Ibidem: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Ibidem: *Faciem tuam illumina super servum tuum, & doce me iustificationes tuas.* Et certè David nouerat tam Scripturam, quæ tunc erat, & nouerat phrasas linguæ Hebraicæ, nec erat superbus aut infidelis. Quocirca merito dicitur Abbas Hieronymus in epist. ad Paulinum, de institutione Monachi, tractans hæc verba, sic ait: *Si tantus Prophetarum nebras ignorantia conficitur; qua nos putas paruulos, & puerulantes inscitia nocte circumdari?*

Præterea, Luc. vi. Dominus interpretabatur Scripturas discipulis suis, qui certè nouerant phrasas Hebraicas, cum essent Hebræi, nec erant superbi, vel infideles. Act. 8. Eunuchus Reginæ Æthiopum versabatur in Scripturis, easque diligenter legebat, & sanctus, pius, & humilis erat, vt Hieronymus docet, in epistola ad Paulinum, de studio Scripturarum, & cum interrogatus a Philippo: *Putas intelligis, quæ legisti?* respondit; *Et quomodo possum, nisi aliquis ostenderit mihi?*

Denique, Petri vi. B. Petrus asserit, in epistolis Pauli quædam difficilia intellectu, quæ indoctis & instabilibus deprehendantur. Vbi notandum est, Apostolum Petrum non dixisse, quædam difficilia indoctis & instabilibus, vt hæretici expugnant, sed difficilia absolute. Nam B. Augustinus, qui certè indoctus & instabilis non erat, lib. de fide & operibus, cap. 16. & 17. fateretur, sibi difficillimum esse intellectu locum illius I. Cor. 3. *Si quis autem super aedificat super fundamentum, & dicit, hunc esse vnum ex illis locis, quæ B. Petrus monuit esse difficilia intellectu.*

DEINDE, præter Scripturæ testimonium, idem ostenditur potest ex communi consensu veterum Patrum. Irenæus lib. 2. cap. 47. posteaquam in rebus creatis & naturalibus plurima nos latere docuit, adiungit: *Si ergo & in rebus creatis quædam quidem eorum adiacent Deo, quædam autem & in nostram venerunt scientiam, quid mali est, si & eorum, quæ in Scripturis requiruntur, & in universis Scripturis spiritualibus existentibus, quædam quidem absoluamus secundum gratiam Dei quædam autem commendemus Deo, & non solum in hoc seculo,*

Communi
sensu Patrum
stru.

seculo, sed & in futuro, & semper quidem Deus doceat, homo autem semper discat, quæ sunt à Deo.

ORIGENES lib. 7. contra Celsum: Alij quoq; cordati viri scrutando Scripturam, intellectum eius inuenire potuerunt, licet re vera sit multis locis obscura. Item homil. 5. in Leuit. similem sententiam habet, adducens similitudinem hostiarum, quarum pars comedebatur à sacerdotibus, & pars incendebatur Deo. Item hom. 12. in Exod. Diebus ac noctibus, inquit, obsecrandum est, ut veniat agnus de tribu Iuda, & ipse librum signatum digne aperire. De Basilio & Gregorio Nazianzeno ita scribit RUFFINVS lib. II. hist. cap. 9. Ambo nobiles, ambo Athenis eruditi, ambo collega per annos tredecim, omnium Græcorum secularium libris remotis, solis diuina Scriptura voluminibus operam dabant, earumq; intelligentiam non ex propria presumptione, sed ex maiorum scriptis & auctoritate sequebantur, quos & ipsos ex Apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat.

Iam CHRYSOSTOMVS, quem solum heretici nobis obicere solent, homil. 40. in Ioan. in illud; Scrutamini Scripturas: Christus, inquit, Iudeos ad Scripturarum non simplicem, & nudam lectionem, sed ad inuestigationem perquam diligentem relegauit. Non dixit, Legite scripturas, sed, Scrutamini. Diuina enim summa indigent diligentia. In Umbra enim maioribus illis non abs re loquutus est, idcirco effodere profundius iubet, ut quæ altè delitescunt, inuenire possimus. Non enim rem in superficie, & in promptu positam effodimus, sed quæ tanquam thesaurus profunde reconditur. Qui enim huiusmodi querit, nisi summam adhibeat diligentiam & laborem, nunquam quasita inueniet. Item auctor operis imperfecti, hom. 44. in Matth. duas adfert rationes, cur obscuræ sint Scripturæ. Prima, quia Deus voluit alios esse magistros, alios discipulos. Secunda, ne si clara esset, nõ tam esset utilis, quàm contemptibilis.

AMBROSIVS in epist. 44. ad Constantium: Mare, inquit, est Scriptura diuina, habens in se sensus profundos, altitudinem propheti corum anigmatum, &c.

HIERONYMVS in epist. ad Paulinum, de studio Scripturæ, ex instituto docet, non posse Scripturas disci sine magistro; & percurrens breuiter nomina singulorum librorum,

Ratio auctoris

ostendit in omnibus magnas & multas esse difficultates. Idem præfat. comment. in epist. ad Ephes. *Nunquam, inquit, ab adolescentia, aut legere, aut doctos viros, qua nesciebam interrogare cessavi, aut me ipsum habui magistrum. Demq; nuper ob hanc & maxime causam Alexandriam perrexi, ut Scydrium Dydimum, & ab eo in Scripturis omnibus, qua habebam dubia sciscitarem.* Et in epist. ad Algasiam quæst. 8. *Omnis, inquit, epistola ad Romanos nimis obscurit atibus involuta est.*

1. *AUGUSTINVS lib. 2. doct. Christ. cap. 2. Sed multis, inquit, & multiplicibus obscurit atibus, & ambiguit atibus accipiuntur, qui temerè legunt, aliud pro alio sentientes: quibusdam autem locis, quid vel falsò suspicentur non inveniunt ita obscure quadam dicta densissimam caliginem obducunt quod totum prorsus diuinitus esse non dubito ad edendam labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocandam cui facile inuestigata plerumque & iluerunt.* Item lib. 12. Confess. ca. 14. *Mira, inquit, profunditas eloquiorum tuorum, quorum ecce ante nos superficies blandiens paruulis, sed mira profunditas Deus meus, mira profunditas. Horror est intendere in eam; horror honoris, & tremor amoris.* Et epist. 3. *Tanta Christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia & que ad decrepita senectutem, maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere.* Et epist. 119. cap. 21. *In ipsis sanctis Scripturis multò nescio plura, quàm scio.*

GREGORIUS hom. 6. in Ezech. Magna, inquit, & utilitas est ipsa obscuritas eloquiorum Dei, quia exercet sensum, & fatigatione dilatetur, & exercitatus capiat, quod capere non potest otiosus. Habet quoque adhuc maius aliud, quia si Scriptura sacra intelligentia in cunctis esset aperta, & illesceret, quibusdam locis obscurioribus tanto maiori dulcedine uentarescit, quanto maiori labore fatigat animum quaerentia, &c. Certè isti Patres norant phrasas, nec erant superbi infideles, & tamen ingenuè confitentur Scripturas esse difficiles. Ex quo Lutheri & Brentij temeritas ac vanitas satis, opinor, apertè coarguitur.

NEQUE deest ad hoc idem confirmandum præter auctoritates, etiam ratio. Nam in Scripturis duo considerari possunt, res, quæ dicuntur, & modus, quo dicuntur. Si res consideres

NB.

3.
Ratio.

h. g. h.

fideres, necessariò fatèdum est, Scripturas esse obscurissimas. Siquidem tradunt summa mysteria, de diuina Trinitate, de incarnatione Verbi, de Sacramentis cœlestibus, de natura Angelorum, de operatione Dei in mentibus humanis, de æterna prædestinatione ac reprobatione, de quæ aliis rebus arcanis, & supernaturalibus, quæ non sine magno studio & labore, nec sine grauissimi erroris periculo inuestigantur. Certè si scientia Metaphysicorum difficilior, atque obscurior est omnibus aliis naturalibus disciplinis, quia causas altissimas tractat, quomodo non obscurissima erit sacra Scriptura, quæ de rebus longè altioribus agit: Quid, quod magna pars Scripturæ vaticinia continet de rebus futuris, & vaticinia carmine scripta; quibus certè nihil difficilius, nihil obscurius.

Modus

Si verò modum dicendi consideremus, inueniemus innumerabiles rationes difficultatis. PRIMÒ, sunt in Scripturis plurima, quæ prima fronte videntur contraria, vt illud Exod. 20. *Ego Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios, in tertiam & quartam generationem.* Et illud Ezech. 18. *Filius non portabit iniquitatem patris, sed anima qua peccauerit, ipsa morietur.* SECUNDO, sunt verba & orationes ambigua, vt Ioan. 8. petentibus Iudæis: *Tu quis es? respondit Christus, Principium, qui & loquor vobis.* Mirè enim torquent hîc se omnes interpretes, nec adhuc scitur, quid illud sit; Principium, qui. & in Græco adhuc est res obscurior, vbi, Principium, est accusatiui casus τὸν ἀρχὴν. TERTIO, sunt orationes imperfectæ, vt Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* & quæ sequuntur, vbi in tota periodo non est verbum principale. QUARTO, sunt orationes præposteræ, vt Genes. 10. *Isti sunt filij Sem secundum cognationes & linguas, & regiones in gentibus suis.* Nam continuò sequitur initio capitis 11. *Erat autem terra labij & nus, & sermonum eorundem.* QUINTO, sunt phrasæ propriæ Hebræorum, vt Psal. 88. *Thronus eius sicut dies cæli.* Item Psalm. 118. *Anima mea in manibus meis semper.* & aliæ permultæ. SEXTO, sunt orationes figuratæ plurimæ, Tropi, Metaphoræ, Allegoriæ, Hyperbata, Ironiæ, & alia id genus sine villo numero.

Qs ACCR-

13.
 ACCEDAT postremò testimonium aduersariorum, quod velint nolint, huic veritati coguntur perhibere. Nam, si Scriptura esset tam clara, vt ipsi dicunt, cur tot commentaria Lutherus, & Lutherani scriberet? cur tam diuersas ederent Scripturæ versiones? cur tam variè Scripturam explicarent? Certò OSIANDER in cōfutatione scripti, quod aduersus eum Philippus ediderat, testatur, viginti sententias diuersissimas iustificatione secundum Scripturas versari inter solos Confessionistas. Et Lutherus in lib. i. contra Zuinglium & Oecolampadium, nonne scriptum reliquit: *Si diutius steterit modus, iterum fore necessarium, propter diuersas Scripturæ interpretationes, qua nunc sunt, et ad conseruandam fidem veritatem, Conciliorum decreta recipiamus, atq; ad ea confugiamus?* Et inde, quæso, tot Scripturæ interpretationes, si Scriptura est tam facilis & aperta? Quid, quod in hac sententia ipsi secum mirificè pugnant?

LYTHERVS, qui in præfat. assertionis articulorum suorum asseruit, Scripturam per se apertissimam & clarissimam esse: & libro de seruo arbitrio iactauit, nihil difficultatis esse in sacris literis, & nullum sibi locum adferri posse, quem ipse non facillè interpretetur: idem tamen præfat. in Psalmos: *Ab illo, inquit, ab illo id de me præsumi, quod nullus adhuc præstare potuit sanctissimorum & doctissimorum, id est, Psalmarium in omnibus suo legitimo sensu intelligere, & docere. Scio est, aliquos, & eosdem ex parte intellexisse. Multa sibi reueruauit spiritus, quo nos semper discipulos habeat; multa solus ostendit, et alluciat; multa tradit, et afficiat. Et infra. Scio esse impudentissimam temeritatis, eum qui audeat profiteri, sua Scripturæ librum à se in omnibus partibus intellectum. Et in libro de Conciliis, pag. 12. Ante viginti annos, inquit, coactum sum contemnere Patrum commentaria, cum Scripturæ legenda esset in Scholis, & magno sudore veram ac germanam sententiam querere.*

BRENTIVS in prolegomenis contra Petrum à Soto: *Negantur, inquit, Scripturam esse obscuram, ideoq; interpretatione indigere.* Et infra dicit: *Impiis & incredulis tantum Scripturam esse obscuram, non autem piis credentibus.* At ipse in sua confessione Wirtembergica, capite de sacra Scriptura, sic ait: *Non est obscurum, inquit, quòd donum interpretanda*
 Scripturæ

Scriptura non sit humane prudentia, sed sancti Spiritus; Spiritus sanctus autem est liberrimus, nec est ad certum genus hominum obligatus, sed distribuit dona hominibus pro suo ipsius beneplacito. At cur, quæso, Brenti, donum interpretationis necessarium est, si, vt tu ipse paulò antè dicebas, Scriptura interpretatione non eget?

Iam verò Martinus KEMNITIVS in examine 4. sess. Concil. Tridentin. *Deus*, inquit, *voluit in Ecclesia extare donum interpretationis, quod sicut donum sanationū, miraculorum, & linguarum, non est commune omnibus.* Et infra: *Grati*, inquit, *& reuerētur & immur Patrum laboribus, qui multa Scriptura loca commentariis suis & stiliter illustrarunt.* Valde gratus nimirum Patrum laboribus fuit parens vester Lutherus, cū in libro de Conciliis pag. 52. *Patrum commētarios scripsit esse carbones pro auro.* Nec minus Luthero suo repugnant CENTURIATORES, qui tamen rigidi sunt Lutherani, centuria 1. lib. 2. cap. 4. col. 52. dum ita scribunt: *Senserūt Apostoli, Scripturas non posse intelligi sine Spiritu sancto, & interprete.* Sed argumenta Lutheri & Brentij videamus.

CAPVT II.

Argta Lubbe Bicty

Soluuntur obiectiones aduersariorum.

OBIECTIONEM PRIMAM desumunt ex illis verbis Deut. 30. *Mandatum, quod ego precipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in caelo situm, neq; trans mare, &c.* In quibus verbis summa quædam ostenditur Scripturarum facilitas; *Vt non sit opus*, inquit Brentius, *montes superare, & ire Romam pro interpretatione Scripturarum.*

RESPONDEO, bifariam hunc locum intelligi solere. Plurimi veterum hunc locum intelligunt, non de facilitate intelligendi Scripturas, sed de facilitate implendi mādata Decalogi, cū adest gratiæ auxilium. quod est contra omnes Lutheranos, qui docent, impossibilia esse Dei mandata. Ita exponit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, Origenes, Ambrosius, Chrysostomus, & alij in cap. 10. ad Romanos, & Augustinus lib. de perfectione iustitiæ, respub. penultima.

Alij

Alij tamen, in quibus est **ABVLENSIS**, in hunc locum intelligunt hæc verba de facilitate cognitionis, non quidem Scripturarum sanctarum, quæ tunc adhuc nullæ erant factæ, sed præceptorum tantum Decalogi, quæ cum sint naturalia, facillimè intelliguntur; & Iudæi illi præcipuè facillime poterant ea scire, qui Moſen explicantem audierant, & confessi fuerant, se percepisse omnia, & promiserant se ea obſervaturos. Ideo ſubditur: *Prope eſt ſermo in ore tuo, & in corde tuo*, id eſt, in corde tuo, quia iam intellexiſti, quid ſit agendum; & in ore tuo, quia iam confessus es, te intellexiſſe. Nec pugnat cum hac explicacione quod David ſuprà citatus ſubſequitur, ſibi difficilem fuiſſe legem Domini ad intelligendum. David enim nomine legis non intelligit decem illa præcepta ſolum, ſed omnes diuinas Scripturas. Qua ſignificatione videtur etiam Dominus in Euangelio, cum ait: *Vt adimpleatur quod in lege eorum ſcriptum eſt, quia odio habuerunt me gratias*. Ioan. 15.

SECUNDVM argumentum, ex **Psalm. 118. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.** & **Psalm. 118. Lucerna pedibus meis** & **Verbum tuum.** Et, **Declaratio sermonum tuorum, &c.** Et **Proverb. 6. Mandatum lucerna eſt, & lex lux.**

Reſpondeo **PRIMO**, non agi hoc loco de vniuerſis Scripturis, ſed tantum de præceptis Dominicis, quæ dicuntur lucida, lucerna & lux. Non quod facillimè intelligantur, quamquam & hoc eſt verum; quid enim facilius, quam, *Diligere proximum tuum?* ſed quòd intellecta & cognita dirigant hominem in operando. **SECUNDO** dici pot eſt, agi quidem de Scripturis omnibus, ſed Scripturas dici lucidas, immo lucernam & lucernam, non quòd facillimè intelligantur, ſed quòd intellecta cum fuerint, mentem illuſtrant. Propheta enim in **Psalm. 118.** locutus fuerat de cognitione Philoſophorum, quam aliqui fuerant ex creaturis, cum ait: *Cæli enarrant gloriam Dei, &c.* Poſtea vt oſtenderet, eos non perueniſſe ad eam lucem, ad quam perueniunt ij, quos Deus erudire dignatus, & quibus legem ſcriptam dedit, ſubiungit: *Lex Domini immaculata conuertens animas, &c.* Similiter **Psalm. 118.** demonſtrare voluit, maiorem eſſe cognitionem quæ habetur ex verbo Dei reuelato quam ex creaturis, ac propterea comparauit verbum Dei lucernæ, quæ ad noctis tenebras diſſipandas

pandas multò nobis vtilior est, quàm omnium stellarum lumen.

Argumentum TERTIVM, Matth. 5. *Vos estis lux mundi.* At si Apostoli lux mundi sunt, quomodo prædicatio & Scripturæ Apostolorum non clarissimæ sunt?

RESPONDEO, Loquitur Dominus de luce exemplorum, probitatis, & morum: voluit enim Apostolos esse quædam exempla sanctitatis omnibus hominibus ad imitandum proposita. Quocirca subiicit continuò: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, et videant opera vestra bona.* Adhæc, si loqueretur Dominus de luce doctrinæ, non esset sensus, Apostolorum Scripturam esse facillimam ad intelligendum, sed intellectam illustrare mentem, & erudire de rebus altissimis, & tenebras errorum omnium effugare. Non tam enim illuminat, qui clarè loquitur, vel scribit, quàm qui, siue clarè, siue obscurè loquatur aut scribat, lumen veritatis in mente accendit, & tenebras errorum depellit.

Argumentum QVARTVM, 2. Petri I. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes tanquam lucerna lucenti in caliginoso loco.* RESPONDEO, hoc etiam loco Prophetarum voces vocari lucernam, non quia facilè intelligantur, sed quia intellectæ illuminant, & iter ostendunt ad Christum, qui est verus Sol iustitiæ.

Argumentum QVINTVM, 2. Corinth. 4. *Quod si opertum est Evangelium nostrum; in iis qui pereunt est opertum, in quibus Deus seculi excæcavit oculos infidelium, et nõ fulgeat eis illuminatio gloria Christi.* Fidelibus igitur omnibus Scriptura est aperta & facilis.

RESPONDEO, Apostolus non loquitur de intelligentia Scripturarum, sed de cognitione & fide in Christum, quam Apostoli prædicabant. Dixerat enim capite superiore, hoc esse discrimen inter vetus Testamentum & novum, quòd in veteri homines non videbant mysteria Christi, incarnationem, passionem, &c. nisi per velamen figurarum & umbrarum. Id quod significabat velamen illud, quo Moses faciem suam tangebatur, cum loqueretur ad populum: at in nouo Testamento figuris omnibus iam impletis reuelata facie gloriam Domini speculamur, & non est anus nec puer Christianus qui non sciat Deum incarnatum, passum, &c.

Quo-

Quoniam igitur poterat aliquis petere; si ita est, cur tam multi post Euangelium prædicatum adhuc non credunt, & nihil vident, præsertim Iudæi, nisi umbras & figuras? Ideo subiungit Apostolus, quibusdam esse opertum Euangelium, quia oculi interni eorum pravis affectibus excæcati sunt. de quolibet dixit Dominus Ioan. 5. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis?* Porro, Deus huius seculi, non intelligitur Deus aliquis creator rerum corporalium, distinctus à Deo vero, vt Marcionistæ & Manichæi interpretabantur, vt hîc refert Chrysostomus, sed vel illud: *Hæreticuli*, coniungi debet, non cum *Deus*, sed cum *Infidelium*, vt Ambrosius, Chrysostomus, & alij in hunc locum volunt. Augustinus lib. 21. contra Faustum, cap. 2. Vel certè Deus huius seculi vocatur Diabolus, non quia sit Deus absolutè, sed quia est Deus infidelium, sicut Psalmo 95. dicitur, *Dij gentium demonia*. Ita Augustinus lib. 21. contra Faustum, cap. 9. & Cyrillus apud OEcumenium.

Argumentum SEXTVM. Augustinus lib. 2. doctrinæ Christianæ, cap. 6. sic ait: *Magnifice & salubriter Spiritus sanctus ita Scripturas modificauit, vt locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret; nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruit, quod non planissimè dictum ibi reperiat.*

RESPONDEO, non frustra B. Augustinum addidisse illud. Ferè; nam quædam reperiuntur obscurissima, quæ nunquam in tota Scriptura explicantur, vt magis pars Apocalypsis, principium & finis Ezechielis, &c. Deinde hoc ipsum est valde difficile, inuenire nimirum id, quod vno loco obscurissimè dicitur, vbinam apertè dicatur; alioqui quomodo diceret eodem Augustinus in epist. 119. cap. 21. se plura nescire, quam ferè in sacris literis? Quid, quod illa etiam loca, quæ nobis videntur apertissima, alicui alteri obscura fortè videbuntur? Non igitur Scriptura sola sufficit dirimere controuersias.

Certè illa verba Matth. 26. *Hoc est corpus meum*, videntur nobis tam clara, vt non potuerit clarius loqui Euangelistæ. Zuinglianis videntur obscura & figurata. Et illa ibidem: *Bibite ex hoc omnes*, videntur clarissima, & nobis, & Lutheranis & tamen diuersissimè explicantur. Nos enim cum legamus Marc. 14. *Et biberunt ex eo omnes, quod de duodecim discipulis*

pulis intelligitur, Scripturam per Scripturam interpretantes, dicimus Dominum duodecim discipulis dixisse: *Bibite ex hoc omnes.* BRENTIVS verò in suis illis prolegom. dicit clarissimè, hîc præcipi non solum Apostolis, sed etiam aliis omnibus, ut ex calice Domini bibant. Et cum petimus, an etiam Turcæ, & Iudæi, & infantes bibere debeant? tum verò adiungunt glossam, *Omnes, id est, omnes fideles adulti.*

Argumentum SEPTIMUM. Summa totius Scripturæ, que in præceptis Decalogi, Symbolo, oratione Dominica, & Sacramentis consistit, habet in Scripturis apertissima testimonia, igitur tota Scriptura apertissima est.

RESPONDEO; Negatur consequentia, & antecedens. Consequentia quidem, quia etsi omnia aliquo modo ad illa reduci possint, tamen ipsa in se obscurissima sunt, ut patet de vaticiniis Prophetarum, de Canticis canticorum, de epistola ad Romanos, de Apocalypsi, &c. Antecedens autem esse falsum, certò certius est. Si enim tam clara testimonia extarent de omnibus articulis Symboli, omnibusque Sacramentis, omnes controuersie essent finitæ; cum tamen de singulis articulis Symboli, & singulis etiam Sacramentis controuersie sint grauissimæ, nec solum de his rebus Catholici cum hæreticis, sed etiam hæretici inter se diffideant.

Argumentum OCTAVUM. Ioannes Chrysostomus homil. 3. de Lazaro, ubi ostendit, Philosophos obscure loquutos, ita subiungit: *Apostoli verò & Propheta omnia contra secerunt, manifesta, claraque, qua prodiderunt, exposuerunt nobis, sicuti communes orbis doctores, et per se quisque, discere possit ea qua dicuntur, è sola lectione.* Item hom. 3. in 2. ad Thesalonicenses: *Quamobrem, inquit, opus est concionatore? omnia clara sunt & plana ex Scripturis diuinis: sed quia delicatuli estis auditores, delectationem audiendo venantes, propterea concionatores quaritis.*

Respondeo, CHRYSOSTOMVS ad excutiendum torporem multorum, qui possent si vellēt magno cum fructu Scripturas legere, illis amplificationibus uti solet. Nam alioquin in iisdem locis affirmat, Scripturas esse difficiles. In homil. 3. de Lazaro ante verba citata, sic ait: *Quid igitur, inquit, si nō intelligamus ea qua continentur in libris? Maximè quidē, etiam si non intelligas illis recondita, tamen ex ipsa lectione*
multa

multa nascitur sanctimonia. Et infra testatur, se, cum dicit Scripturas esse faciles, loqui solum de historiis, & similibus rebus; ac ne ista quidem esse omnibus clara & facilia: *Sume inquit, librum in manus, lege historiam omnem, & quae sunt, memoria tenens, & quae obscura sunt, parumq; mansueti, frequenter percurre. Quod si non poteris assidui at e lecturis inuenire quod dicitur, accede ad sapientiore, vade ad doctorem.* Et in illa hom. 3. in 2. ad Thesal. post verba citata subdit: *Qua est ista obscuritas? disc, quaeso, non historiae nostrae quae clara sunt, quid de obscuris rogas? Mille historiae sunt in Scripturis, dic mihi vnam ex illis. sed non dices. praeter ista, & inania verba.* Item homil. 10. in Ioannem, arguit auditores, vt antequam ad concionem veniant, praeterlectionem, & quae obscura sunt notent, vt a concionatore replicationem accipiant. Denique homil. 44. in Ioannem clarissimè docet, Scripturas esse obscuras, vt supra dictum est.

Argumentum NONVM. Hoc est discrimen inter Testamentum vetus & nouum, quod in vetere, Scriptura erat signata, vt dicitur Isaia 29. in nouo autem est liber aperta, vt dicitur Apocalypsis 5. aperuit enim agnus occisus librum in cuius rei argumentum in morte Domini velum templi fissum est, Matth. 27. & confirmatur ex Hieronymo in cap. 44. Ezechielis, vbi ista loca Scripturae de ipsius Scripturae difficultate & facilitate exponit.

RESPONDEO, discrimen veteris Testamenti, & noui hoc consistere, quod tunc non solum sententiae Scripturarum, sed etiam mysteria Christi non intelligebantur, quae omnia tecta erant figuris. & propterea Isaia 29. dicitur liber signatus tam scienti literas, quam nescienti. At in nouo Testamento, quia Christus impleuit figuras, & prophetias, multi non intelligant sententias Scripturarum, intelligunt tamen ipsa mysteria redemptionis etiam rustici & mulieres. Quod autem neque Scripturae, neque Hieronymus loquitur de sententia Scripturae, patet tum ex Origene in homilia in Exodum, vbi dicit, adhuc nunc esse opus, vt agnus de tabernaculo Iuda aperiat nobis libros signatos: tum ex ipso Hieronymo, qui in epist. ad Paulinum de institut. Monachi, dicit, adhuc hodie manere velamen non solum in facie Moysis, sed etiam in facie Euangelistarum & Apostolorum, si confiderimus

mus Scripturarum difficultatem; & propterea orandum cum Propheta: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.*

Argumentum DECIMUM, proprium Lutheri. Patres probant sententias suas ex Scriptura, sed nō debet probari, quod notius est, ex minus noto, igitur Scripturæ sunt clariore, quàm commentaria Patrum.

RESPONDEO, mirum est, cur Lutherus, qui tam sæpe sophistas reprehendit, nunc sophistam agere nō vereatur. Cùm enim Philosophi dicunt minus notum ex magis noto probandum esse, non loquuntur de notitia verborum, quæ in perspicuitate sententiæ consistit, quemadmodum dicimus, notioem esse, id est, faciliorem, & clariorem sententiã propriam, quàm figuratam: sed de notitia veritatis rei, quæ in eo posita est, ut quis intelligat id quod dicitur, esse verum. exemplo sint motus & vita. Nam si verba respicias, æquè facilè intelligitur hæc sententia, homo vivit, atque ista, homo movetur. Et tamen quod ad notitiam attinet veritatis rei, notius est hominem moveri, quàm vivere. Ita igitur Patres sententias suas Scripturarum testimoniis confirmant, quia notius est verum esse, quod in Scripturis habetur, quàm quod habetur in Patribus; & tamẽ iidem Patres commentariis suis Scripturas illustrant, quia verba Scripturæ sunt obscuriora, quàm verba Patrum.

Argumentum UNDECIMUM. Patres primæ Ecclesiæ sine commentariis Scripturas legerunt: & idem fecerunt postea omnes alij veteres; quorsum igitur nos novam istam semitam commentariorum ingredimur?

RESPONDEO, contrarium est verum, nec vllum exemplum Lutherus attulit, cùm nos innumerabilia possimus adferre. Aio igitur primos Patres, qui continuò post Apostolos fuerunt, non legisse commentaria, quia nulla erant: sed tamẽ adidisse commentaria viva, id est, Apostolos, & eorum discipulos, & non ex proprio ingenio Scripturas intelligere voluisse. Ita PAPIAS de seipso testatur apud Eusebium lib. 3. hist. cap. vii. & Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, vbi enumerat præceptores suos Apostolorũ discipulos, & in iis præcipuè Panthenum. Deinde Iustinus & Irenæus, & alij cœperunt commetaria in divinas literas scribere, ut Hieronymus

R

testatur

testatur in libro de viris illustribus in Ioanne: & similiter ceperunt posteriores antiquiorum scripta euoluere; quod de Basilio & Gregorio scribit Ruffinus lib. II. hist. cap. 9. & Hieronymus de seipso præfatione commentar. ad Ephesios. Eadem de aliis omnibus ostendi posset, si opus esset.

CAPVT III.

Gravissima Proponitur quæstio de iudice controuersiarum; & simul differitur de sensibus *quæstio.* *Scripturarum.*

*clausura scripturarum
confutatio ab aliis
quæstio in uisum
hinc relinquitur*

QUAM SCRIPTURAM obscuram esse, & interpretari indigere iam confiteri, sequitur alia quæstio. Num Scripturæ interpretatio ab vno aliquoabili, & communi iudice petenda sit, an vniuersi iusque arbitrio relinquenda? Quæ sanè gravissima quæstio est, & ex ea, quasi dependent omnes controuersiæ. Scripturæ multi de hac quæstione, sed præcipuè **Ioannes Driedo** lib. 3. de Ecclesiast. dogmatib. **Ioannes Cochlaus** in libro de Scripturæ & Ecclesiæ auctoritate, **Cardinalis Warmianus** lib. 2. & 3. contra Prolegomena Brentij, & **Petrus de Soto** in defensione suæ Confessionis, contra eadem Prolegomena Brentij, parte 2. & 3. necnon **Martinus Peresius** in libro de traditionibus assertionem 2. 3. 4. & 5. **Michael Medina** lib. 7. de recta in Deum fide, & **Melchior Canus** lib. 2. de locis Theolog. cap. 6. 7. & 8.

Vt igitur in primis intelligatur, quid sit quod quaeritur, sunt aliqua prænotanda. Ac primùm de sensibus Scripturæ. Est enim Scripturæ diuinæ proprium, quia Deum habet auctorem, ut sæpenumero contineat duos sensus, literalem & historicum; & spiritualem siue mysticum: **LITERALIS** est quem verba immediatè præ se ferunt; **SPIRITUALIS** est qui aliò refertur, quàm ad id quod verba immediatè significant; quæ partitio ex Apostolo colligitur I. Corinth. 10. ubi dicit, omnia accidisse Iudæis in figura ad correctionem nostram. Et quæ ad literam dicuntur de egressu Iudæorum ex Ægypto, de transitu maris, de manna, quod pluit in deserto,

*Scriptura Iudæis
sensu litteralem &
spiritualis*

de aqua, quæ fluxit è petra, spiritualiter accommodat Christianis. Quos etiam duos sensus significatos esse per librum scriptum intus, & foris, de quo agitur Apocalyp. 5. & Ezech. 2. docet Hieronymus in caput secundum Ezechielis.

PHILO in libro de vita Theorica supplicum, & NAZIANZENSIS ad Nemesium, literalem comparant corpori, spiritua-
lem animæ: & sicut Verbum Dei genitum habet naturam diuinam inuisibilem, & humanam visibilem: ita verbum Dei scriptum habet sensum externum & internum. Esse autem hoc proprium folius diuinæ Scripturæ, docet B. Gregorius lib. 21. moralium, cap. 1.

Porro literalis est duplex; alius SIMPLEX, qui consistit in proprietate verborum; alius FIGURATIVUS, quo verba transferuntur à naturali significatione ad alienā. Et huius tot sunt genera, quot sunt genera figurarum. Cùm Dominus Ioan. 10. dicit: Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, &c. sensus literalis est, sed figuratus, alios homines, præter Iudæos, congregandos in Ecclesiam. quod propriè dictum est Ioan. 11. vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Vide de his figuratis locutionibus Augustinū lib. 3. de doctrina Christiana.

Spiritualis autem sensus à recentioribus Theologis distinguitur triplex, allegoricus, tropologicus, anagogicus. ALLEGORICVM vocant, cùm verba Scripturæ, præter literalem sensum, significant aliquid in nouo Testamento, quod ad Christum, vel Ecclesiam pertineat; quomodo Abraham, qui reuera ad literam habuit duas vxores, vnā liberam, & vnā ancillam, & duos filios, Isaac, & Ismaël, Deum auctorem duorum Testamentorum, & Patrem duorum populorum significauit, vt Apostolus explicat, Galat. 4. TROPOLOGICVM appellant, cùm verba aut facta referuntur ad aliquid significandum, quod pertineat ad mores. Quomodo; Non alligabis os boui trituranti, Deut. 25. quod intelligitur ad literam de veris bobus, significat spiritualiter non debere prohiberi concionatores, quin victum accipiant à populo, vt Apostolus explicat I. Corinth. 9. ANAGOGICVM vocant, cùm verba aut facta referuntur ad significandam vitam æternam. Quomodo illud Psal. 94. Quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam, quod ad literam intelligitur

de terra promissionis, spiritualiter etiam refertur ad vitam æternam, vt Apostolus explicat Hebr. 4.

Hæc distinctio spiritualium sensuum à veteribus non semper obseruatur. Etsi enim agnoscunt, quantum ad rem attinet, hos omnes sensus, tamen interdum omnes vocant allegorias, vt BASILIVS initio hom. 9. exam. & Augustinus lib. de vtilit. cred. cap. 3. Porro HIERONYMVS in epist. ad Hebr. biam, quæst. 12. nomine tropologici comprehendit etiam allegoricum: & è contrario in cap. 4. Amos, nomine allegorici comprehendit tropologicum.

Ex his sensibus, literalis inuenitur in omni sententia, tam veteris, quàm noui Testamenti. Nec est improbabile, interdum plures literales in eadem sententia reperiri, vt B. AVGVSTINVS docet multis in locis, & præsertim lib. 12. Confess. cap. 26. lib. 11. ciuit. Dei, cap. 19. & lib. 3. de doctrina Christ. cap. 27. At spiritualis inuenitur quidem omnis in vtroque Testamento. Nam de Testamento veteri nemo dubitat, quin habeat sensum allegoricum, tropologicum, & anagogicum: & Testamento nouo idem sentiunt permulti, & meritò. Nam Allegoricè exponit Augustinus Tract. 122. in Ioan. illam scripturam piscium, quando scindebatur rete, Luc. 5. Anagogicè autem illam, quando rete non scindebatur, Ioan. 21. Et figurè literè Tract. 124. in Ioan. allegoricè exponit, quod dictum est Petro: *Sequere me:* & anagogicè, quod dictum est de Ioanne: *Sic eum solo manere*, Ioan. 21. Tropologicè autem exponit ipse Dominus Ioan. 13. illam suam humilitatem, qua discipulorum pedes lauit.

Sed quamquam hæc ita se habeant: tamen non inuenitur spiritualis sensus in omni sententia Scripturæ, nec in Testamento veteri, nec in nouo. Illud enim: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, Deuter. 6. & Matth. 22. & similia præcepta, non habent nisi vnum sensum, id est, literalem: vt rectè docet Cassianus collat. 8. cap. 3. His ita constitutis, conuenit inter nos & aduersarios, ex solo literali sensu petere debere argumenta efficacia: nam eum sensum, qui ex verbis immediatè colligitur, certum est, sensum esse Spiritus sancti. At sensus mystici & spirituales varij sunt, & licet ædificentur, cum non sunt contra fidem, aut bonos mores, tamen non semper constat, an sint à Spiritu sancto intenti. Quocirca B. AVGVSTINVS

ex solo literali sensu
petere debent argumenta
efficacia

B. AVGVSTINVS in epist. 48. ad Vincentium, meritò ridet Donatistas, qui ex illis verbis mysticè explicatis: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. colligebant Ecclesiam Christi in sola Africa remansisse. HIERONYMVS quoque in commentario cap. 13. Matthæi docet, fidei dogmata ex mysticis sensibus non posse efficaciter confirmari.

De ipso autem sensu literali duabus de causis interdum dubia oriuntur. Prior est, verborum ambiguitas, qualis cernitur in illo Matth. 26. Bibite ex hoc omnes. Illud, omnes, est ambiguum: nescitur enim, an omnes homines absolute significet, an omnes fideles tantum, an omnes Apostolos. Posterior & grauior, est verborum proprietates. Cùm enim literalis sensus modò sit (vt diximus) simplex, modò figuratus, dubium est in multis locis, an sensus verus sit simplex, an figuratus. Illud enim Matth. 26. Hoc est corpus meum: Catholici volunt accipi simpliciter secundum verborum proprietatem, Zuin-
 gliani autem per figuram Metonymiam. Et ex hac causa in grauissimos errores aliquando nonnulli inciderunt. Exemplo sit Origenes, qui propterea errauit, quod quæ accipienda erant simpliciter, accepit figuratè, vt Hieronymus docet in epistola ad Pammachium de erroribus Ioannis Hierosolymitani, vbi dicit, Origenem sic Paradisum terrestrem allegorizare, vt historiam auferat veritatem, dum pro arboribus, Angelos, pro fluminibus, virtutes cœlestes intelligit; & tunicas pelliceas Adæ & Euæ, corpora humana interpretatur, quasi ante peccatum sine corpore vixerint.

Alij è contrario lapsi sunt, quod simpliciter & propriè acceperint, quæ erant accipienda figuratè, vt Papias, & qui eum sequuti sunt, Iustinus, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, alijque nonnulli, qui quæ dicuntur Apocalyp. 20. de noua Hierusalem, & mille annis, quibus regnaturi sunt Sancti cum Christo, hîc in terris implenda existimauerunt. quorum errorem reprehendit Hieronymus præfatione libri 18. in Isaiam, & in cap. 36. Ezechielis, & Augustinus libro 20. ciuit. Dei, cap. 7.

Conuenit etiam inter nos & aduersarios, Scripturas intelligi debere eo spiritu, quo factæ sunt, id est, Spiritu sancto. Quod Apostolus Petrus epist. 2. cap. 1. docet, cùm ait: Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scriptura propria

interpretatione non fit. Non enim humana voluntate allata est aliquādo prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sancti Dei homines. Vbi B. Petrus probat, non debere exponi Scripturas ex proprio ingenio, sed secundum dictamen Spiritus sancti, quia non sunt scriptæ humano ingenio, sed et inspiratione Spiritus sancti.

TOTA IGITUR quæstio in eo posita est, vbi sit iste Spiritus. Nos enim existimamus, hunc Spiritum, etsi multis privatis hominibus sæpe conceditur, tamen certò inveniatur in Ecclesia, id est, in Concilio Episcoporum confirmato à summo Ecclesiæ totius pastore, siue in summo pastore cum Concilio aliorum pastorum. Non enim disputare volumus hoc loco de summo Pontifice & Conciliis, an solus Pontifex possit rem definire, & an solum Concilium, de hoc enim loco agemus. Sed hîc in genere dicimus, iudicem veri sensus Scripturæ & omnium controuersiarum, esse Ecclesiam, id est, Pontificem cum Concilio, in quo omnes Catholici conveniunt; & habetur expressè in Concilio Tridentino, sess. 4.

At hæretici omnes huius temporis docent, Spiritum sanctum, Scripturæ interpretem, non esse alligatum Episcopis vel ulli hominum generi, & ideo vnumquemque iudicem esse debere, siue spiritum suum sequendo, si ipse donum interpretationis habeat, siue alicui alteri adhæredo, quem eodem dono præditum viderit. LUTHERVS præfatione assertionum suorum articulorum apertè nos remittit ad spiritum, quem quisque habuit, dum Scripturas diligenter legit. Et in art. 37. ex illis 500. quos Cochleus collegit ex libris Lutheri, sic ait: *Capite hoc Evangelium, quia neq; Papa, neq; Conciliis, neq; ulli hominum commissum est, ut constituat, & cõcludat, quod sit fides. Ideo debeo dicere; Papa, tu conclusisti cum Concilio, nunc habeo ego iudicium, an acceptare queam nec ne. Quæres? quia non stabis pro me, & respondebis pro me, quando debeo mori. Et falsam doctrinam nemo iudicare potest, nisi spiritualis homo. Ideo res est insana, quod Concilia concludere & statuere volunt, quid credendum sit: cum sæpe nullus vir sit, qui divinum spiritum vel modicum olfecerit. Idem confirmat in assertionibus articuli 27. 28. & 29.*

PHILIPPVS in locis, capite de Ecclesia, videtur quidem aliquid Ecclesiæ tribuere: sed reuera totum iudicium vnicuique

que priuato homini relinquit: *Quis, inquit, erit iudex, quando de Scriptura sententia dissensio oritur, cum tunc opus sit Voce dirimentis controuersiam? Respondeo, ipsum Verbum Dei est iudex, & accedit confessio vera Ecclesia.* Hæc ibi. Tamen infra, cum docet per veram Ecclesiam non intelligi Prælatos Ecclesiar, nec maiorem partem fidelium, sed paucos illos, qui cum verbo Dei consentiunt, omnia tenebris inuoluit, & vnumquemque iudicem facit. Nec enim iudicare possum, quæ sit vera Ecclesia, nisi prius iudicem, quæ sit sententia congruens cum verbo Dei: *Est, inquit, dissimilitudo aliqua iudiciorum Ecclesiar, & iudiciorum politicorum. Nam in politicis aut Monarcha solus auctoritate sua pronunciat, aut in senatu valet sententia maioris partis: sed in Ecclesia valet sententia congruens cum verbo Dei, & confessio piorum, siue sint plures, siue pauciores impiis.* Vide plura in loco de notis Ecclesiar.

Similiter BRENTIUS docet in confessione Wirtembergica, capite de sacra Scriptura: & copiosius in Prolegomenis contra Petrum à Soto, vbi duo dicit. Primò: *Non licet, inquit, in causa aterna salutis alienæ sententiæ ita inharere, & eam sine nostro ipsorum iudicio amplectamur.* Secundò addit: *Ad vnumquemque hominem priuatum pertinet, de doctrina religionis iudicare, & veram à falsa internoscere. Sed hoc interest inter priuatum & principem, quod ut priuatus priuatum, ita princeps publicam habet de doctrina religionis potestatem iudicandi & decidendi, &c.* Et toto ferè libro hæc duo probare nititur, quod princeps secularis teneatur cogere subditos, etiam mortis supplicio ad eam fidem, quam ipse iudicat esse veram: & simul quòd subditi obligentur sequi proprium iudicium, non alienum, cuiuscunque sit: nec aduertit Brentius; quàm sint hæc absurda, & pugnancia, vt teneatur princeps iubere, & subditi teneantur non obedire. Nec illud aduertit, si hæc sententia vera sit, rectè facturum Cæsarem, & alios Catholicos Germaniæ Principes, si etiam mortis supplicio cogant omnes Lutheranos ad fidem Catholicam.

IOANNES CALVINVS lib. 4. institut. cap. 9. §. 8. 12. & 13. Conciliorum, etiam maximè generalium, definitiones ad

amissim Scripturarum examinari iubet; proinde priuato
homines iudices facit in causa fidei, non solum Patrum, sed
etiam Conciliorum, nec vllum omnino relinquit Ecclesie
commune iudicium. Denique MARTINVS KEMNITIVS
in examine 4. sess. Concilij Tridentini, ceterique omnes hu-
ius temporis hæretici, auctoritatem interpretandæ Scrip-
turæ, ab Episcoporum Conciliis, ad priuatorum hominum spi-
ritum deducunt.

*In 1. & 2. Scribit. facit libros
Syluianus. Vide Aug. de ciuit. 1. 3. c. 17*

CAPVT IV.

Adferuntur testimonia ex Testamento Ve-
teri pro sententia Catholicorum.

ROBATUR nunc sententia Catholicorum; pro-
mò, testimoniis Testamenti veteris. PRIMVM tes-
timonium habetur Exod. 18. ibi enim legitur
quod cum cœpisset populus Dei redigi ad quor-
dam formam Ecclesiasticæ Reipublicæ, sedebat Moses tan-
quam princeps & caput illius Ecclesie, & ad omnia dubia cir-
ca legem Domini exorta respondebat, nec homines remitte-
bat ad spiritum aliquem reuelantem. Ibidem; Cum confite-
tuisset iuxta consilium soceri sui minores magistratus, qui
populum iudicarent, semper tamē sibi reseruabat dubia cir-
ca religionem: nimirum vt intelligeremus, vnum esse debere
commune tribunal, à quo omnes petant diuinæ legis inter-
pretationem, & cui omnes simpliciter acquiescant.

Hoc argumentum à quibusdam eludi solet, quod dicunt
Mosen fuisse Principem politicum, non Pontificem, aut
Sacerdotem, cum Aaron esset Pontifex summus. Et pro-
pterea ex hoc loco non posse concludi, iudicium de rebus
fidei pertinere ad Pontifices, sed potius aliquo modo perti-
nere ad Reges. RESPONDEO, Mosen fuisse Pontificem
quidem summum, & Aarone maiorem, non quidem ordi-
narium, cui succederetur, is enim vnus tantum esse pote-
rat, & ille erat Aaron, sed extraordinarium à Deo speciali-
ter constitutum, Sicut in nouo Testamento Apostoli om-
nes, non quidem maiores, nec omnino pares, sed tamen ali-
quo modo æquales Petro erant in Ecclesiastica potestate, vt

CYPRIANVS docet in tractatu de simplicitate Prælatorū: cum hoc tamen discrimine, quòd Petrus ordinarius erat pastor totius Ecclesiæ, cui soli succedi debebat, reliqui extraordinarij, quibus non erat in illa potestate succedendum. Quod autem Moses fuerit sacerdos, testatur Dauid cum ait in Psalmo 98. *Moses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos, qui inuocant nomen Domini.*

SED, inquit, dicitur sacerdos Moses, quia erat vir primarius, quo modo 2. Reg. 8. legimus, filij Dauid sacerdotes erant. AT CONTRA, quia si hoc loco viri primarij dicerentur sacerdotes, etiam Samuel, qui erat vir primarius, fuisset vocatus sacerdos. Quod tamen non fecit Dauid, qui sciebat, Samuelem non fuisse sacerdotem, sed iudicem tantum: non enim descendit ex familia Aaron, sed Core, consobrini eius, 1. Paralip. 6. Verè autem & propriè fuisse Mosen sacerdotem, patet ex lib. Exodi cap. 28. & 29. vbi Moses exercet omnia munera sacerdotalia. Siquidem sacrificat, docet, consecrat vestes, & quod maius est, Pontificem & sacerdotes inungit & initiat. Quocirca Mosen propriè sacerdotem fuisse, docent omnes ferè veteres; PHILo lib. 3. de vita Mosis extremo; Dionysius cap. 5. Eccles. hierar. Nazianzenus in oratione habita coram Gregorio Nysseno; AVGVSTINVS in Psal 98. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, vbi etiam ostendit, Samuelem non fuisse sacerdotem.

SECVDVM testimonium habetur Deuter. 17. vbi lex generalis fertur: *Si difficile atque ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, inter causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas videris Verba Variari; surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotem Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quaresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij Veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsumt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisq; sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neq; ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur.* Hic etiam valde clarè non remittuntur dubitantes ad spiritum suum, sed ad iudicem viuum, id est, summum sacerdotem.

R 5

Sed

Sed obiicit BRENTIVS, Præceptum esse conditionale quia additur: *Facies quodcumque dixerint, qui præsumunt locum & docuerint te iuxta legem eius.* Videtur enim ex hoc loco colligi, non esse standum iudicio summi sacerdotis, nisi præferat testimonium legis diuinæ. RESPONDEO, Illud: *Et docuerint te, etc.* non esse nisi in editione vulgata, quam Luterani non recipiunt, nec sonare conditionem, sed assertionem siue promissionem: non enim voluit dicere; *Stet iudicio sacerdotis, si docuerit te secundum legem: tunc enim fuissent homines magis dubij & perplexi quam antea: nec opus fuisset ire ad sacerdotem, si ipsi potuissent ex lege Domini per se iudicare causam suam.* Immò tunc non sacerdos fuisset iudex, sed ipsi; quippe qui de sententia sacerdotis iudicaturi erant. igitur illa conditio est, sed promissio. vult enim Dominus iudicum reddere populum, qui sacerdotis iudicio acquiescere quod facit, cum affirmat iudicaturum eum secundum legem suam.

SECUNDO obiicit BRENTIVS, hoc loco non solum sacerdotem, sed ad iudicem etiam remitti eos qui dubitant iudicem autem fuisse politicum principem. RESPONDEO, Nomine iudicis posse hinc intelligi Principem sacerdotum nam in Hebræo est: *Ascende ad sacerdotes & ad iudicem* quasi diceret, ad concilium sacerdotum, & eorum Principem summum sacerdotem. Dico secundo; si intelligamus nomine iudicis politicum principem, hinc esse distincta officia. Nam sacerdoti tribuitur sententia definitiua, iudici autem executionio in contumaces: *Qui superbierit, inquit, nolens obedire sacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur.*

TERTIO obiiciunt, hinc non agi de dubiis religionis, sed de politicis. RESPONDEO, falsum esse; nam lex generalis est de omnibus dubiis, quæ ex lege oriebantur. Præterea occasio huius legis fuit propter eos, qui seruiunt Diis alienis, ut patet ex initio capituli. Seruire autem Diis alienis, contra religionem est.

TERTIVM testimonium est Eccles. 12. *Verba sapientum sicut stimuli, & sicut clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore & no. His amplius, fili mi, non requiras.* Hoc loco Salomon docet, non esse ulterius inquirendum, sed acquiescendum penitus, quando sententia data

est à summo pastore, adiuncto præsertim consilio sapientum. Quod si hæc dicuntur de sacerdote veteris Testamenti, quanto magis dici possunt de sacerdote Testamenti noui, qui longè maiores promissiones à Deo accepit?

QUARTVM testimonium est Aggæi 2. *Hac dicit Dominus Deus exercituum; interroga sacerdotes legem. Malach. 2. Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Ex quibus verbis intelligimus, non esse priuatorum hominum iudicare de sententia legis Domini, sed sacerdotis, qui cum sit Angelus, id est, nuntius Dei, ad eum pertinet ex officio explicare sententiam Dei.

ACCEDAT VLTIMO illud ex lib. 2. Paralip. cap. 19. vbi sic loquitur ad sacerdotes Rex optimus Iosaphat: *Omnem causam, qua uenerit ad uos fratrum uestrorum, qui habitant in urbibus suis, inter cognationem & cognationem, ubi cunque questio est de lege, de mandato, de caremoniis, de iustificationibus, ostendite eis, ut non peccent in Dominum. Amarias autem sacerdos & Pontifex uester, in his, qua ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius Ismaël, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, qua ad Regis officium pertinent.* Vides hîc, quàm clarè Rex distinguat officium Pontificis ab officio Regis, & soli Pontifici tribuat iudicium de dubiis legis.

CAPVT V.

Idem probatur ex Testamento nouo.

AM verò ex nouo Testamento PRIMVM testimonium est Matth. 16. *Tibi dabo clauas regni cælorum, &c.* Per istas enim clauas non solum intelligitur potestas soluendi à peccatis, sed etiam ab omnibus aliis vinculis, & impedimentis, quæ nisi tollantur, non potest intrari in regnum cælorum. siquidem promissio generalis est; nec dicitur, *Quemcunque soluetis*, sed, *Quodcunque soluetis*, ut intelligamus, nodos omnes, seu legum, dispensando, seu peccatorum, & pœnarum, relaxando, seu dogmatum & controuersiarum, explicando, à Petro, eiusque successoribus solui posse. Sed de hoc loco in 1. lib. de summo Pontifice plura dicemus.

ALTF-

ALTERVM testimonium esse potest illud Matth. 23. *Si ecclesiam non audierit, sit tibi veluti ethnicus & publicanus*. Est autem hoc loco obseruandum, hęc quidem Dominus loqui de iniuriis, quas vnus ab alio patitur; sed à maiori intelligendum etiam esse de iniuriis, quę fiunt in totam Ecclesiam, & in Deum, qualis est hæresis. Qui enim iubet de adulterum ad Ecclesię iudicium, multo magis hæreticum. Non autem potest fieri, vt deferantur ad congregationem omnium fidelium; igitur nomine Ecclesię intelligi debet Prælatum, vt Chrysostomus exponit, vel (vt alij malunt) Prælatum congregationis. Vt enim homo non loquitur, neque audit nisi per caput, & tamen totus homo dicitur loqui, & audit ita Ecclesia per suos Prælatos audit, & loquitur. Si ergo Ecclesiam, id est, Ecclesię pastores non audit, debet esse ethnicus & publicanus, sequitur pastorum esse vltimum iudicium.

TERTIVM testimonium Matth. 23. *Super cathedram si sederunt Scriba & Pharisei, quacunque dixerint vobis, uate & facite, secundum opera eorum nolite facere.* Vbi tria; PRIMO, toto illo capite Dominum reprehendere Scribarum & Phariseorum; & quia poterant infirmi colligere, non esse credendum Prælati qui malè viuunt, in initio capitis apertè docere voluisse, non obstante mala Prælatorum, sequendam esse eorum doctrinam. SECVNDO nota, cum CYPRIANO lib. 4. epist. 9. nunquam Dominum neque Apostolos in tota Scriptura reprehendisse Pontifices & sacerdotes Iudæorum, nominando eos Pontifices & sacerdotes, sed solum sub nomine Scribarum & Phariseorum ne viderentur reprehendere cathedram & sacerdotium, & intelligeremus, semper deberi honorem sacerdotio & pontificatui, etiam si fortè persona, quæ in cathedra sedet, sit minus bona. Ex quo intelligimus hæreticos huius temporis passim in Episcopos & sacerdotes, & præcipuè in ipsum summum Ecclesię Pontificem inuehuntur, nihil habere commune cum moribus Domini & Apostolorum. TERTIO nota, quod Dominus de cathedra Moysi dicit, intelligi à fortè de cathedra Petri. Sic enim veteres intellexerunt, & præcipue AVGVSTINVS in epist. 165. *In illum, inquit, ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro & usque ad Anastasium, qui natus*

eandem cathedram sedet, etiam si quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil praeiudicaret Ecclesiae, & innocentibus Christianis, quibus Dominus providens ait, de praepositis malis: Quae dicunt, facite; quae faciunt, facere nolite.

QUARTVM testimonium Ioan. vii. *Simon Petre, pasce oves.* Hic etiam sunt annotanda tria. PRIMO, quod dicitur Petro, dici etiam successoribus: nec enim providere voluit Christus Ecclesiae ad annos XXV. tantum, sed quousque mundus duraret. SECUNDO, illud (*pasce*) intelligi praecipue de doctrina: sic enim pascentur oves rationales, Hierem. 3. *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.* TERTIO, illud (*oves*) significare omnes Christianos: qui enim non vult pasci à Petro, non est ovis Christi.

Ex his efficitur, Petro & successoribus eius singulariter commissum esse, ut doceant omnes Christianos. Id autem non potest commodius intelligi, quam hoc modo, ut dicamus, commissum esse Petro & successoribus, ut doceant omnes, quid circa doctrinam fidei tenendum sit. Nam si id intelligamus tantum de concionibus, nunquam implebitur hoc praecipuum; nec enim potest Pontifex omnibus hominibus concionari, nec est opus, cum sint in singulis Ecclesiis, qui concionentur.

Si etiam intelligamus solum de concione, & commentariis in sanctas literas, ut quos Pontifex non potest verbo docere, doceat per scripta commentaria, reprehendemus plurimos sanctissimos Pontifices, qui nihil tale fecerunt: Ergo loquitur Dominus de singulari officio docendi rotam Ecclesiam, constituendo, ac decernendo quid ab omnibus sit credendum. Atque ad hunc modum intellexit hunc locum B. HIERONIMVS in epist. ad Damasum, de nomine Hypostasis, petens enim à Pontifice controversiae cuiusdam explicationem circa fidem: *A pastore, inquit, praesidium ovis flagito.*

QUINTVM testimonium Lucae 22. *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.* Ex hoc loco, Romanum Pontificem ex cathedra docentem, non posse errare, deducit B. BERNARDVS epist. 190. ad Innocentium, & ante eum LVCIVS I. in epist. I. ad Episcopos Hispaniae & Galliae. FELIX I. in epist. ad Benignum. MARCVS in epist. ad Athanasium. LEO I. serm. 3. de assumptione sua

sua ad Pontificatum. LEO IX. in epist. ad Petrum Antiochum Patriarcham. AGATHO in epist. ad Constantinum Imperatorem, quæ lecta est in VI. Synodo, act. 4. deinde ad toto Concilio approbata. PASCALIS II. in Concilio Romano, apud Abbatem Urspergensis in Chronico, quod addo, velint nolint hæretici, Innocentium III. cap. Martini de Baptismo & eius effectu. Si ergo Romanus Pontifex re non potest ex cathedra docens, certè iudicio eius ascendendum est, & ipse esse debet summus iudex.

SEXTVM testimonium est Act. 15. ibi enim legimus, quæ orta esset quæstio grauis de fide, an seruanda esset lex ad gentibus conuersis, non fuisse remissos vnumquemque Spiritum suum, sed ad Concilium Hierosolymæ habitum, cui Petrus præerat, & Petrum omnium primum in Concilio loquutum, deinde Iacobum sententiam Petri confirmasse, & sic quæstionem solutam, illis verbis: *Visum est Spiritui sancto & nobis, &c.* Quibus ostendunt, sententiam Concilij, cui præest Petrus, sententiam esse Spiritus sancti. Eodem in fine capitis legimus, Paulum quocumque ibat, precipere solitum, vt seruarent decretum illius Concilij, vt acquiescerent, & non vellent ipsi de sententia Concilij dicare.

SEPTIMVM est in epist. ad Galatas cap. 2. *Ascendi Iacobum, & Petrum, & contuli cum eis Euangelium quod prædico in gentibus: seorsum autem viderantur aliquid esse, ne forte in vanum currerem, & non currissem.* Quinam autem essent illi, quibuscum contulit, inferius explicat, dicens fuisse Petrum, Iacobum & Ioannem. Quem locum explicantes TERTULLIANVS lib. 4. in Apologiam, B. HIERONYMVS in epist. 89. ad Augustinum, & AVGVSTINVS lib. 28. contra Faustum, cap. 4. disertè affirmant, Ecclesiam non esse Paulo credituram, nisi eius Euangelium à Petro confirmatum fuisset: Ergo Petri erat tunc, & proinde successoris nunc, de doctrina fidei iudicare.

OCTAVVM testimonium I. Cor. 12. *Alij datur per spiritum sermo sapientia, alij sermo scientia, alij interpretatio sermonum, alij prophetia, etc.* Hic apertè dicitur, non dari omnibus fidelibus spiritum interpretandi Scripturas. Et præterea

*¶ Si quis confirmat
non laqueum est
Ideo magis Paulus
Nec sua doctrina
nollet in dicitur
Deo, a quo cum Iacob
accipiat Paulus.*

constat ex illo 2. Pet. 1. *Omnia prophetia Scriptura propria interpretatione non fit*, non posse sine spiritu interpretandi bene Scripturam exponi. Igitur euidenter colligitur, non esse iudicem veri sensus Scripturæ ullum hominem priuatum. Quid enim faciet, qui spiritum non habet? immo quis erit certus, se habere hunc spiritum, cum sciamus, non dari omnibus, & non sciamus quibus detur? Restat igitur, ut iudicem agnoscamus solam Ecclesiam, de qua dubium esse non potest, quin habeat Spiritum Dei, & filios suos sine errore doceat, cum sit columna & firmamentum veritatis. Id quod etiam LUTHERVS in lib. de potestate Papæ, his verbis confitetur (quidquid alibi scripserit, ut miro modo varius & instabilis fuit) *De nullo priuato homine certi sumus, habeat nec ne reuelationem Patris: Ecclesia autem ipsa est, de qua dubitare non licet, &c.* Porro Ecclesia non aliter loquitur, quam per os pastorum ac doctorum, ac præcipuè in generali Concilio congregatorum.

At, inquit, ille est certus se habere, qui petit; scriptum est enim: *Quanto magis Pater Vester dabit spiritum bonum petentibus se.* Lucæ II. & Iacobi I. *Si quis Vestrū indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus abundanter.* RESPONDEO, in his & similibus locis Dominum loqui non de spiritu interpretationis, qui est gratia quædam gratis data, sed de spiritu Fidei, Spei, Caritatis, & Sapientiæ necessaria ad salutem. Ut enim B. AVGVSTINVS docet tract. 73. 81. & 102. in Ioan. non impetrat oratio infallibiliter, nisi id quod est necessarium, vel vtile ad salutem ei, qui orat. Porro donum interpretandi, sicut donum linguarum & miraculorum, & alia ibidem enumerata, non semper sunt utilia ei, qui illa habet.

Sicut igitur spiritum loquendi linguis, vel faciendi miracula, non possumus semper impetrare, etiam si scriptum sit: *Dabit spiritum bonum petentibus se*, ita nec spiritum interpretationis. Nam alioqui posset fieri, ut totum corpus Ecclesiæ esset vnum membrum, id est, omnes essent oculi, omnes manus, &c. contra Apostolum, Rom. 12. & I. Cor. 12. PRAETERTEREA etiam si Dominus in illis locis loqueretur de dono interpretandi, adhuc non esset certus quicumque petit, se illud habere, quia non est certus, an bene petat; scriptum est enim?

Petitio,

Petit, & non accipitis, eò quòd malè petatis. Iacob. 4. alioq
cùm spiritum istum petant Lutherani, petant Anabapti
petant Zuingliani, vnde est, quòd diuersissimos & inter
pugnantes spiritus accipiunt, si omnibus petentibus datum
le vnus & verus Spiritus sanctus?

NON VM testimonium est I. Ioan. 4. *Carissimi, nolite om
spiritus credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Multi
nim Pseudopropheta exierunt in mundum.* Spiritus homin
priuatorum probandus est, an ex Deo sit; multi enim iactant
Spiritum sanctum, qui agitantur spiritu vertiginis & mentis
cij, vt dicitur 3. Reg. vlt. 2. Paral. 18. Isai. 19. & 29. Igitur non
test priuatus spiritus esse iudex. Quomodo enim erit iudex
cùm de ipso adhuc iudicandum sit?

Quare si quis illud: *Hoc est corpus meum*, exponet per
significat corpus meum, quia sic ei spiritus reuelat, adhuc
est quæstio definita. Nam Ioannes monet, vt illum spiritum
probemus, an sit ex Deo, ne potius fortè sit spiritus vertiginis.
Non autem potest probari ex Scriptura, vt ipsi volunt, sed
de Scripturæ ipsius sententia hoc loco dubitamus, ergo debet
probari ex conformitate ad spiritum eorum, quos confitemur
rum spiritum habere: tales autem sunt Prælati in Concilio
gitimè congregati. Legimus enim Act. 15. Concilium dixit
Visum est Spiritui sancto & nobis. talis etiam Pontifex in
thetra docens, quem ostendimus semper à Spiritu sancto
rigi, vt errare non possit: tales etiam fuerunt Apostoli &
qui fideles, quos certum est Spiritum sanctum habuisse.

Neque id CALVINVS negare potest, quippe qui in
modum ratiocinatur in Instit. lib. I. cap. 9. §. I. contra Swer
feldium, qui solum spiritum volebat iudicem, repudians
Scripturis. Si spiritus iste esset bonus, idem esset cum spiritu
Apostolorum, & primorum fidelium: at spiritus illorum non
volebat esse iudex, Scripturis contemptis. Sed ita etiam
contra Calvinum & alios hæreticos argumentamur, Spiritus
tus ipsorum esset bonus, esset idem cum spiritu Apostolorum
& primorum fidelium, sed spiritus illorum non volebat
iudex, sed recurrebat ad Petrum, & ad Concilium, & eorum
sententiæ acquiescebat, vt supra ostendimus ex Act. 15. Igitur
tur spiritus istorum, qui se iudicem constituit, non est spiritus
bonus.

CAPVT VI.

Idem probatur ex consuetudine Ecclesie.

ROBATUR TERTIO ex praxi Ecclesie; Nam in omnibus seculis in Ecclesia exorta sunt noua dubia, & semper eodem modo terminata sunt, nimirum iudicio Pontificis Romani, & Episcoporum qui tunc erant; non rectè autem fieri, quod vniuersa Ecclesia fecit semper, & facit, dicere aut scribere, insolentissimæ infantiæ est, vt Augustinus ait in epist. 118.

Et Nota, nos non tantùm dicere, fuisse omnes causas iudicatas per Pontificem Romanum & Episcopos, sed per Pontificem Romanum & Episcopos, qui tunc erant. Nunquam enim propter vllam dubitationem iudicandam creati sunt nouus Papa & noui Episcopi. id quod dicimus propter Confessionistas, qui in Confessione Augustana art. 28. fatentur, ad Episcopos pertinere, discernere veram doctrinam à falsa. Sed cùm petimus, cur ergo non acquiescant Concilio Tridentino? Respondent, istos, qui nunc sunt, non esse Episcopos, sed hostes Euangelij. At hoc idem dixerunt Ariani & alij omnes hæretici de Episcopis sui temporis: & tamen hoc non obstante, iam per M. D. annos semper dubia religionis explicata sunt ab Episcopis, qui secundum ordinariam successionem erant in Ecclesiis, quando dubia illa exorta sunt: & qui non acquieuerunt, hæretici sunt habiti.

PRIMO igitur Ecclesie seculo, quod extenditur vsque ad annum centesimum à Christo nato, orta est quæstio de cæremoniis legis veteris, an essent seruandæ à gentibus ad Christum conuersis. Et sicut illa fuit prima quæstio in Ecclesia exorta, ita tunc celebratum est primum Concilium, præsentate Petro: & eius Concilij decreto omnes acquieuerunt. Act. 15.

SECUNDO seculo, id est, vsque ad annum C C. orta est quæstio de celebratione Paschæ, quibusdam volentibus Pascha celebrare cum Iudæis, decimo quarto die primi mensis, siue esset dies Dominicus, siue non; alij autem tantùm die Dominico. Constat autem propter hoc celebrata esse multa Concilia Episcoporum, & tandem à Victore Romano Pont. ita terminatam, vt omnes Ecclesie Asiæ ab eodem excommunicatæ fuerint, quod adhuc in errore persisterent. Scribit

S

histo-

historiam totam Eusebius lib. 5. hist. cap. 23. & 24. Postea vero non solum excommunicati, sed etiam hæretici habiti sunt qui decreto Pontificis non obedierunt. Hinc enim apud Eusebium hæres. 50. Augustinum hæres. 29. & Tertullianum de præscript. in fine, inter hæreticos numerantur Quartocimani.

TERTIO seculo, id est, post annum CC. orta est hæres Nouatianorum, qui negabant, Ecclesiam posse absolueri peccatis eos, qui post Baptismum lapsi erant. Explicata autem fuit veritas per Concilium Romanum, cui Cornelius Papa præerat, ut refert Eusebius ex versione Ruffini lib. 6. hist. cap. 33. & deinceps Nouatiani semper inter hæreticos habiti sunt. Eodem seculo, orta est quæstio de Anabaptismo: & eodem cum varij varia sentirent, Cornelius Romæ Concilio habito, decreuit, non esse rebaptizandos, qui ab hæreticis rebaptizati essent, ut Eusebius refert lib. 7. histor. cap. 2. & postea etiam Stephanus Papa scripsit, & præcepit, ut non rebaptizarentur qui ab hæreticis secundum formam Ecclesiæ baptizati essent. Cuius decreti meminit Cyprianus in epistola ad Pompeium, & B. Augustinus lib. 5. de Baptismo, cap. 23. & Innocentius Lirinensis in suo commonitorio.

QUARTO seculo, post annum CCC. orta est hæres Novatianorum, quæ quidem per Concilium Nicænum generaliter sublata est. Porro in eo Concilio, CCCXVIII. Episcopi fuerunt, & ij soli iudices fuisse leguntur vnà cum legatis Romanæ sedis Vito & Vincentio presbyteris, qui cum Hosio Episcopo Cordubensi, Concilio præerant nomine Syluestri Papæ, & postea adhuc totum Concilium per epistolam à Syluestro confirmationem petiit. Imperator autem aderat quidem, sed nulla in re iudicem egit. Hæc omnia patent, tum ex primo tomo Conciliorum, tum ex historicis, Eusebio lib. 3. de vita Constantini, Ruffino, Socrate, Sozomeno, Theodoro hist. Eccles.

Eodem seculo, hæresis Macedonij contra Spiritum sanctum, iudicata & condemnata est per Concilium Constantinopolitanum, quod à Damaso confirmatum fuisse testatur Photius in libro de septem synodis, qui liber excudi solet ab initium primi tomi Conciliorum.

QVINTO seculo, hæresis Nestorij condemnata est in Concilio Ephesino I. præside Cyrillo, nomine Celestini Papæ, vt Euagrius testatur lib. I. cap. 4. & paulò post hæresis Eutyche-
tis in Concilio Chalcedonensi, præsidentibus legatis Papæ Leonis, vt Euagrius testatur lib. 2. cap. 4. & huius etiam Synodi petita est à Pontifice Rom. confirmatio. & nec in ista, nec in illa vllam subscriptionem legimus imperatoris, aut laicorum quorumlibet, sed tantùm Ecclesiasticorum. Vide Tomum I. & 2. Conciliorum, & Breuiarium Liberati.

Eodem seculo, damnata est hæresis Pelagianorum, quam Lutherani præ ceteris videntur odisse, sed à Pontificibus Romanis damnata est. Sic enim AVGVSTINVS ait libro 2. Re-tract. cap. 50. *Pelagiana hæresis cum suis auctoribus ab Episcopis Ecclesia Romana, prius Innocentio, deinde Zozimo, cooperantibus Conciliorum Africanorum literis, conuicta atque damnata est.* Et in Chronico PROSPER anno CCCCXX. Concilio, inquit, *habito apud Carthaginem CCXVII. Episcoporum, ad Pontificem Zozimum synodalia decreta perlata sunt, quibus probatis Pelagiana hæresis in toto mundo damnata est.*

SEXTO seculo, multæ hæreses damnatæ sunt, in V. Synodo, in qua etiam soli Episcopi fuerunt iudices.

SEPTIMO seculo, damnati sunt Monothelitæ in VI. Synodo generali, cui præfuerunt Legati Rom. Pontificis, & Imperator quidem interfuit, & subscripsit, sed post omnes Episcopos, & non iudicando, vel definiendo, vt Episcopi subscribebant, sed tantùm consentiendo.

OCTAVO seculo, damnati sunt Iconomachi in VII. Synodo, cui præfuerunt etiam Legati Romani Pontificis, & nulla in eo legitur subscriptio Laicorum. De his Synodis lege Tomos Conciliorum, & librum Photij de septem Synodis.

NONO seculo, controuersia quædam Ecclesiasticæ definita sunt in VIII. Synodo, cui præfuerunt etiam Legati Romani Pontificis, Imperator aderat, & subscripsit quidem post Legatos Pontificis & Patriarchas, sed ibidem disertè affirmavit, ad se non pertinere iudicium rerum diuinarum, sed tantùm subscribere in signum consensus, &c. cuius verba paulò post adferemus.

DECIMO seculo, quod omnium est obscurissimum, nulla exorta est hæresis, & propterea etiam nullum legimus celebratum Concilium; schisma tamen, & error Græcorum, quæ paulò antè cœperant, hoc seculo maximè vigeabant, de quarum damnatione mox dicemus.

VNDECIMO seculo, hæresim Berengarij damnauit Leo IX. in Concilio Vercellensi, & Nicolaus I. postea in Concilio Romano, vt Lanfrancus, & Guitmundus referunt lib. contra Berengarium.

DVODECIMO seculo, damnata est hæresis Petri Abbat. di ab Innocentio II. vt est in epistolis B. Bernardi, epist. 179. Item damnatus est error Gilberti Porretani ab Eugenio III. in Concilio Remensi, teste B. Bernardo, sermone 80. in Cantica.

DECIMOTERTIO seculo, damnatus est error Ioachimi Abbatis ab Innocentio III. in Concilio generali Lateranensi. Et postea error Græcorum à Gregorio X. in Concilio Londunensi generali. Vnde exstat cap. Fideli, de summa Trinitate fide Catholica, in Sexto.

DECIMO QUARTO seculo, damnati sunt errores Begardorum in Concilio Viennensi à Clemente V. Vnde exstat cap. Ad nostrum. in Clementi. de hæreticis.

DECIMO QUINTO seculo, damnati sunt errores Ioannis Wicles, & Ioannis Hus in Concilio Constantiensi, præsentato Martino V. Et rursus errores Græcorum in Concilio Florentino sub Eugenio IV.

Denique hoc nostro seculo DECIMO SEXTO, damnati sunt errores Lutheranorum in Concilio Tridentino, confirmato à Pio IV. Inueniant iam ipsi vnum exemplum antiquitatis, quo probent, aliquem nouum errorem verè habitum pro errore in Ecclesia, & tamen non damnatum à Pontifice, sed ab Imperatore, vel alio principe seculari: aut dicant, possunt, quinquam vnquam de sententia Conciliorum Romano præfule approbatorum, iudicare ausi fuerint,

f. Ergo, si error uerè & non continuò hæretici ab Ecclesia Catholica habitus sint, & non continuò hæretici ab Ecclesia Catholica habitus sint.

CAPVT VII.

Idem probatur testimoniis Pontificum, & Imperatorum.

ACCEDANT QUARTO loco testimonia veterum Pontificum, & veterum Imperatorum, id est, auctorum vtriusque Iuris. DAMASVS in epist. 3. ad Stephanum. INNOCENTIVS I. in epistolis ad Concilia Carthaginense & Mileuitanum, quæ sunt apud Augustinum 91. & 93. Leo I. in epist. 84. ad Anastasium, & 89. ad Episcopos Viennensis prouinciæ. Gelasius in epist. ad Episcopos Dardaniæ. GREGORIUS lib. 4. epist. 52. ad Episcopos Galliæ (vt etiam posteriores) docent, causas grauiores, & præsertim fidei, ad iudicium sedis Apostolicæ pertinere: & ad hoc citat Iulius in epist. 2. decretum Nicæni Concilij.

Iam Imperatores idem senserunt. Tempore AVRELIANI Imperatoris, cum esset quæstio inter Catholicos, & Paulum Samosatenum hæreticum de domo Ecclesiæ, Imperator licet gentilis respondit, & iussit illi dari Ecclesiam, cui scriberent Italiæ sacerdotes, & Episcopus Romanus; nimirum edoctus à suis, Episcopum Romanum esse iudicem supremum Christianarum causarum. Ita scribit Eusebius lib. 7. historiæ, cap. 26.

CONSTANTINVS teste Eusebio lib. 3. de vita Constantini, in Concilio Nicæno non prius assedit, quàm Episcopi, vt sederet annuissent. Quo signo satis indicauit, se non esse præsentem Concilij. Deinde finito Concilio scripsit epistolam omnibus Ecclesiis, quam Eusebius ibidem totam ponit, in cuius fine sic ait: *Quæ cum ita se habeant, libentibus animis hoc decretum Concilij, tanquam donum Dei, & mandatum reuera cœlitus demissum amplectamini. Nam quidquid in sanctis Episcoporum Conciliis decernitur, id vniuersum diuinæ voluntati debet attribui.*

De eodem sic loquitur B. AMBROSIVS epist. 32. *Constantinus, inquit, nullas leges antè præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus.* De quo etiam AVGVSTINVS in epist. 162. testatur, quod cum Donatistæ vellent ab ipso iudicari causam suam, ipse eos remisit ad suum iudicem proprium,

id est, Melchiadem Papam. & cum illi appellassent à sententia Pontificis ad ipsum Imperatorem: *Dedit ille*, inquit Augustinus, *aliud Arelatense iudicium* (aliorum scilicet Episcoporum) *non quia iam necesse erat, sed eorum peruersitatibus odens*. Neque enim ausus est Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas suscipere, vt de iudicio Episcoporum, qui Romæ sederant, ipse iudicaret.

GRATIANS Imperator sic loquitur in epistola ad Episcopum Aquileiensem, quæ lecta est in Concilio Aquileiensi. *Neque controuersia dubia sententia rectius poterant experiri* (expediri fortasse) *quàm si oborta altercationis iudicium, ipsi interpretes ipsos constituissemus antistites, & videlicet a quibus proficiscuntur instituta doctrina, ab eisdem discordia conditionis repugnantia solueretur*. Quæ verba Ambrosius in Concilio illo sic interpretatus est: *Ecce*, inquit, *quod Christianus constituit Imperator. Noluisti iniuriam facere sacerdotibus, ipsos interpretes constituit Episcopos*.

THEODOSIUS IUNIOR in epist. ad Synodum Ephesinam quam etiam citat Nicolaus I. in epist. ad Michaëlem: *Deprecatus*, inquit, *est Candidianus, magnificus comes strenuus domesticorum, transire & sequi ad sanctissimam vestram Synodum, ac in nullo quidem qua faciendâ sunt de piis dogmatibus questionibus communicare: Illicitum namque est, eum qui sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis interseceri tractatibus*.

MARTIANVS Imperator. I. nemo, C. de summa Trinitate & fide Catholica: *Iniuriam*, inquit, *facit iudicio reuerentissimæ Synodi, qui semel iudicata reuoluere, & disputare contendat*.

VALENTINIANVS SENIOR, vt scribit Sozomenus lib. 8. histor. cap. 7. rogatus vt permitteret Synodum congregari ad quadam fidei dogmata explicanda, sic respondit: *Mihi inquit, qui sum in sorte plebis, fas non est talia curiosius perquirere; sacerdotes, quibus ista cura sunt, inter se ipsos, quos voluerint loco, conueniant*.

BASILIVS Imperator in VIII. Synodo sic loquitur: *De vobis autem*, inquit, *laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui absolute versamini, quid amplius dicam non habeo, quam quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem mouere*.

uere: neque penitus resistere integritati Ecclesie, & vniuersali Synodo aduersari. Hac enim inuestigare & quarere Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui soluendi, & ligandi potestatem habent, qui Ecclesiasticas adepti sunt clauis; non nostrum, qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à ligamento solui egemus. Ibidem dicit idem Imperator, imperatores alios prædecessores suos, Constantinum, Theodosium, Martianum, & alios nunquam in Synodis subscripsisse, nisi post omnes Episcopos.

Denique de THEODORICO Rege Gothorum, etsi Ariano, in IV. Synodo Romana sub Symmacho Papa sic legimus: *Adhac serenissimus Rex taliter Deo aspirante, respondit: In synodali esse arbitrio in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reuerentiam de Ecclesiasticis negotiis pertinere.*

CAPVT VIII.

Idem probatur testimoniis Patrum.

ROBATUR QUINTO testimoniis Patrum Grecorum & Latinorum. IRENAEVS lib. 3. cap. 2. docet, controuersias non posse finiri ex folis Scripturis, quia variè ab hæreticis exponuntur: & deinde cap. 3. docet, finiri debere controuersias ex doctrina Rom. Eccles. *Ad hanc, inquit, Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, omnes qui sunt vndique fideles, in qua semper conseruata est ea, qua est ab Apostolis traditio.*

ATHANASIVS in epist. ad solitariam vitam agentes, loquens de Imperatore Constantio Ariano, qui aliquod iudicium sibi in Conciliis vsurpabat: *Quando, inquit, à condito auro auditum est, quod iudicium Ecclesia auctoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando vñquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurima antea Synodi fuere: multa iudicia Ecclesia habita sunt. Sed neque Patres istiusmodi res principi persuadere conati sunt, nec princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum prabuit. Et infra: Quis, inquit, videns eum in decernendo principem se facere Episcoporum, & præsidere iudiciis*

Ecclesiasticis, non merito dicat, eum illam ipsam abominabilem desolationem esse, quæ à Daniele prædicta est? BASILIUS in epist. 52. ad Athanasium, dicit, videri sibi bonum, ut quando Synodus tunc fieri non poterat, scriberent ad Romanum Episcopum, ut ipse auctoritate sua mitteret aliquos in Orientem, qui acta Concilij Ariminensis dissoluerent.

GREGORIUS NAZIANZENSIS in oratione, qua se excusat, quod diu ab Ecclesiastica functione se abstinerit: *W* inquit, *oues nolite pascere pastores, neque super terminorum eleuamini: satis enim est vobis, si recte pascimini. Nolite iudicare iudices, nec legem feratis legislatoribus, &c.* Quomodo autem non iudicat iudices, & pascit pastores, quæ sententia Concilij, vel summi Pontificis iudicare præsumit? Et ne putes à Gregorio excipi Imperatores, idem in oratione ad suos ciues timore percussos, & Imperatorem iracenter *Num vocem*, inquit, *Imperatores alloquens, suscipitis libellam? & quod lex Christi vos mea potestati, meoq; subiectioni obediunt? Imperamus enim & ipsi, addo, & imperio maiori perfectiori. suscipe igitur vocem liberiores. scio te ouem Gregis mei, &c.* CHRYSOSTOMVS hom. vlt. in Ioan. dicit Petrum toti orbi magistrum à Christo præpositum. CYPRIANVS in thesauro, ut B. Thomas citat in opusculo de erroribus Græcorum: *Debemus nos, inquit, capiti nostro Romano Pontifici adherere, ad omnes pertinet, ab eo quid credendum, & tenendum sit, accipere.* Vide etiam DAMASCENVM in 2. orat. pro imaginibus.

Ex Latinis. TERTULLIANVS libro de præscript. hæreticis pulchrè deducit id quod volumus. Primò enim docet, nos debere cum hæreticis disputari ex Scripturis: quia cum professio, & intelligentia vera Scripturarum sit Ecclesiæ Catholicæ, prius debet constare, quæ sit vera doctrina Ecclesiæ, & tunc ex illa intelligendæ sunt Scripturæ. Quæ sit autem vera doctrina Ecclesiæ, non potest tutius quæri, quàm in Ecclesiis Apostolicis, quarum præcipua est Romana. Nam Deus doctrinam veritatis Christo tradidit, Christus Apostolis, Apostoli successoribus suis. Hæc ille in summa. CYPRIANVS lib. I. epist. 3. *Nec enim aliunde hæreses oborta sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus*

iudex vice Christi cogitatur, &c. Nam ante definitionē Pontificum, licet de dubiis rebus sine vitio hæresis vtramuis partem tenere: at post definitionem qui non obtemperant, fiunt hæretici.

AMBROSIVS epist. 32. ad Imperatorem Valentinianum iuniorem, qui ab Arianis deprauatus volebat de rebus fidei iudicare: *At certè, inquit, si vel Scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis abnuat, in caussa fidei, in caussa, inquam, fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, id est, de fide eorum, non Imperatores de Episcopis (id est, eorum fide) iudicare? Eris Deo fauente etiam senectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc censebis, qualis Episcopus sit, qui laicis ius sacerdotale substernit. Pater tuus vir maturioris aui dicebat; Non est meum iudicare inter Episcopos; tua nunc dicit Clementia; Ego debeo iudicare?* Et infra: *Si conferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino augusta memoria principe, qui nullas leges antè pramisit, sed liberū dedit iudicium sacerdotibus. Factum est etiam sub Constantio augusta memoria Imperatore, paterna dignitatis herede. Sed quod bene cepit, aliter consummatum est. Nam Episcopi synceram primò scripserant fidem, sed dum volunt quidam de fide intra palatium iudicare, id egerunt, ut circumscriptionibus illa Episcoporum iudicia mutarentur.* Nota Lector hæc vltima verba: Laici enim in domo principis, dum volunt de sententia Episcoporum iudicare, in errorem incidere meruerunt.

HIERONYMVS in epist. ad Damasum, de nomine hypostasis: *Discerne, inquit, si placet, obsecro, non timebo tres hypostasas dicere, si iubetis.* Et infra: *Obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi salutem, per ὁμοῦσιον Trinitatem, & mihi epistolis tuis siue tacendarum, siue dicendarum hypostaseon detur auctoritas.* Idem petit epistola sequenti. Et **NOTA**, Hieronymum fuisse longè doctiorem Damaso, vt patet ex tot quæstionibus Scripturarum, quas Hieronymus Damaso explicauit. & tamen cum agitur de iudicio fidei, vt aliquid definiatur. Hieronymus totū iudicium tribuit Damaso Pontifici. **SULPITIUS** lib. 2. sacrae historiae refert; S. Martinum Maximo imperatori aliquando dixisse; Nouum esse & inauditum nefas, quod causam Ecclesiae iudex seculi iudicaret.

AVGVSTINVS lib. I. contra Cresconium, cap. 33. *Qui spem falli meruit huius obscuritate questionis, Ecclesiam de illa consulat, quã sine ulla ambiguitate Scriptura sancta demonstrat.* Et epist. 106. ad Paulinum, loquens de epistolis Innocentii in quibus disertè positum erat, ad sedem Apostolicam pertinere iudicium de rebus fidei, sic ait: *Ad omnia ille nobis respondit, sicut fas erat, atque oportebat Apostolica sedis antistitem respondere.* Et lib. contra epistolam fundamenti, cap. 5. *Verò, inquit, Euangelio non crederem, nisi me Ecclesia Catholica commoueret auctoritas.*

Respondet CALVINVS, loqui Augustinum de quadam persuasione priuata fidelium, qua nonnulli conuertuntur ad fidem. vt sensus sit; Ego Euangelio non crederem, id est, nunc non essem Christianus, nisi me commouissent suis persuasionibus Christiani. At frigida est ista solutio: nam in primis de præsentis loquitur AVGVSTINVS, cum dicit: *Nisi me commoueret auctoritas Ecclesie.* Deinde paulò infra: *Quibus ergo, inquit, præipientibus credidi, his iubentibus tibi non credam.* Vbi non suasionem, sed imperium tribuit Ecclesia. Et infra loquens de libro Actorum Apostolicorum: *Cui libri inquit, necesse est et credam, si credo Euangelio; quoniam et per eamque Scripturam similiter mihi Catholica commendata auctoritas.* Idem in præmio librorum de doctrina Christiana quasi præuidens spiritum istum priuatum, qui dedignatur habere præceptorem: *Caveamus, inquit, tales tentationes, scilicet perbißimas et periculosissimas, magisque cogitemus centurionem Cornelium: quamuis ex auditis orationes eius eleemosynasque receptas Angelus nunciaret, Petro tamen traditum tribuendum.* Et certè Spadonem illum, qui Isaiam Prophetam legens non intelligebat, neque, Apostolus ad Angelum missus, per Angelum ei quod non intelligebat expositum, aut diuinitus in mente sine hominis ministerio reuelatum est, &c.

PROSPER in libro contra Collatorem, in fine non solum probat Pelagianos verè esse hæreticos, quàm quia damnati fuerant à Rom. Episcopis, Innocentio, Zozimo, Bonifacio, Celestino. VINCENTIVS Lirinensis in suo commonitorio. *Hic, inquit, forsitan requirat aliquis; cum sit perfectus Scripturarum canon, quid opus est, et ei Ecclesiastica intelligentia iungatur auctoritas? Quia videlicet Scripturam sacram*

pro ipsa sui altitudine nō uno eodemq; sensu omnes accipiunt, sed eadem eloquia aliter atq; aliter alius atq; alius interpretatur, ut penè quot homines sunt, tot illic sententia erui posse videantur. Atque idcirco multum necesse est, propter tantos tam varij erroris anfractus, ut prophetica & Apostolica interpretationis linea secundum Ecclesiastici & Catholici sensus normam dirigatur, &c. Normam autem sensus Catholici, ibidem apertè ostendit esse, Conciliorum decreta, confessionem Patrum, & similia.

GREGORIUS lib. 5. epist. 25. Scimus, inquit, piissimos Dominos disciplinam dirigere, ordinem servare, canones venerari, & se sacerdotibus negotiis non miscere. ANSELMVS in lib. de incarnatione Verbi, cap. 1. sic Urbanum Romanū Pontificem alloquitur: Quoniam, inquit, diuina prouidentia Vestram elegit sanctitatem, cui vitam, & fidem Christianam custodiendam, & Ecclesiam suam regendam committeret: ad nullum alium rectius refertur, si quid contra Catholicam fidem oritur in Ecclesia, ut eius auctoritate corrigatur, &c.

BERNARDVS epist. 190. ad Innocentium Papam II. Oportet ad Vestrum referri Apostolatum pericula quaque, & scandala emergentia in regno Dei, ac presertim qua de fide contingunt. Dignum namq; arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum. Et infra: Tempus est, ut Vestrum agnoscatis, Pater amantissime, principatum, probetis zelum, ministerium honoretis. In eo plane Petri impletis vicem, cuius tenetis & sedem, si vestra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra auctoritate conteritis fidei corruptores. Et epist. 189. Dicebam sufficere scripta eius ad accusandum eum, nec mea referre, sed Episcoporum, quorum esset ministerij de dogmatibus iudicare.

CAPVT IX.

Idem probatur ex ratione.

PROBATVR VLTIMO ratione. Non ignorabat Deus multas in Ecclesia exorituras difficultates circa fidem, debuit igitur iudicem aliquem Ecclesie prouidere. At iste iudex non potest esse Scriptu-

Scriptura, neque spiritus reuelans priuatus, neque princeps secularis, igitur princeps Ecclesiasticus, vel solus, vel certe consilio, & consensu Coëpiscoporum, nec enim fingitur, neque potest fingi aliquid aliud, ad quod hoc iudicium pertinere posse videatur. Ac primum, non esse iudicem Scripturæ planum est, quia varios sensus recipit, nec potest ipsa dicere quis sit verus. Præterea in omni Republica bene instituta ordinata, lex & iudex distinctæ res sunt. Lex enim docet agendum, & iudex legem interpretatur, & secundum eam homines dirigit. Denique de Scripturæ interpretatione quædam est: non autem se ipsa interpretari potest.

At, inquiunt, ex collatione variorum locorum facile potest à quouis linguarum perito erui verus sensus. Sed quia multi sint linguarum periti, & eadem loca inter se conferunt, & tamen adhuc conuenire non possint, quis tum erit iudex? certè multi Lutheranorum, multi item Zuinglianorum linguarum periti fuerunt, & Scripturas inter se magno labore contulerunt, & tamen in explicatione illius sententiæ: EST CORPVS MEVM, conuenire nunquam potuerunt. Zuingliani, dicit Lutheranus, excæcati sunt, proinde mirum, si clarissima Domini verba non intelligant. Sed quod si Zuinglianus Lutheranos excæcatos dicat, quis erit iudex?

Quod autem spiritus reuelans vnicuique priuato homini iudex esse non possit, facile demonstratur; siquidem ille spiritus est in te, à me neque videtur, neque auditur; iudex debet videri, & audiri ab vtraque parte litigante: nam tales sunt qui contendunt, nimirum homines corporales. si enim spiritus esset, fortè sufficeret iudicium spiritus. Præterea, in Republica temporali omnes homines habent verum lumen naturale, quo lex condita est, & quod sufficit ad eam exponendam, & tamen nunquam permittitur legis interpretatio priuati iudicio vniuscuiusque: & si permitteretur, diu Respublica non posset. quantò ergo minus permittenda est Scripturæ interpretatio iudicio vniuscuiusque, cum non habeant omnes verum illud supernaturale lumen, quo Scriptura condita est, & quod est necessarium ad eam rectè intelligendam.

Præterea, iudex debet habere auctoritatem coactiuam, alioqui nihil prodesset eius iudicium: at priuati homines nullam habent talem auctoritatem. Item plurimi sunt ad eam

des & imperiti, vt ipsimet fateantur, se nullo modo posse iudicare de quæstionibus fidei, & tamen etiam illi saluari possunt: non est igitur necesse, vt omnes iudicent

Denique, si spiritus iste reuelans priuatus esset iudex, præcluderetur via conuersioni hæreticorum, nec vllæ controuersie vnquam terminari possent. Nam nemo est hæreticorum, qui spiritum non iactet, & qui spiritum suum non præponat spiritibus aliorum. & sicut 2. Paralip. cap. 18. cùm diceret Michæas Propheta Domini, se loqui in nomine Domini, Pseudopphetas autem agitari spiritu mendacij; respondit ei Sedecias Pseudoppheta: *Et per quam viam transiit spiritus Domini à me, vt loqueretur tibi?* ita si Catholicus diceret, spiritus ita mihi reuelat, responderet hæreticus, & per quam viam? &c.

Quòd autem non sit princeps secularis iudex, probatur. Nam nihil potest vltra virtutem à causis suis acceptam: causæ autem principatus secularis, humanæ & naturales sunt; nam efficiens est electio populi, finis est pax, & tranquillitas temporalis Reipub. Igitur non habet virtutem, neque auctoritatem Princeps, vt talis, nisi humanam, qualem populus dare potuit, & qualis requiritur ad conseruandam temporalem pacem. cuius signum est, quod etiam sine Ecclesia sunt veri reges, & principes temporales; & sine illis esse potest vera Ecclesia, vt fuit in orbe Romano primis 300. annis.

Neque obstat, quod Rom. 13. dicitur: *Non est potestas nisi à Deo: & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Nam non vult Apostolus dicere, regiam potestatem esse immediatè à Deo, sed mediatè, quia Deus instinctum illum naturalem posuit in hominibus, vt crearent sibi regem: sicut etiam leges humanæ dici possunt à Deo, quia fiunt lumine naturali, quod Deus in mente humana in creatione impressit. At principatus Ecclesiasticus causas habet diuinas, & supernaturales; nam efficiens immediatè est Deus. neque enim Pontifex ab Ecclesia auctoritatem habet, sed à Christo, qui dixit ei: *Pasce oues meas*, Ioan. vltimo; *Et, Tibi dabo clauas regni cælorum, &c.* Math. 16. Finis autem est æterna beatitudo.

Quocirca extra Ecclesiam non inuenitur verus Pontifex, nec veri sacerdotes, nec sine his esse potest Ecclesia. Et hinc Nazianzenus in oratione ad ciues timore perculsos; Chryso-

stomus

stomus in homil. 4. in verba Isaia, & Ambrosius lib. de dignitate sacerdotali, cap. 2. dicunt Episcopum tanto esse maiorem rege, quanto spiritus carni, cœlum terræ, aurum plumbo pretiosius stat. Et propterea etiam pontificatus, & sacerdotium per se Ecclesiam pertinent: principatus autem temporalis per accidens. Igitur cum res fidei definire & Scripturas diuinas interpretari sit actus spiritualis & Ecclesiasticus, certè non ad principem temporalem, sed ad spirituales, & Ecclesiasticum pertinet.

CAPVT. X.

Soluuntur obiectiones.

ATobiiciunt PRIMO illud Isaia 54. *Dabo omnes filios tuos doctos à Domino.*

RESPONDEO, non loquitur Isaia de spiritu priuato reuelante, sed vel loquitur de doctrina euangelij, quam Deus ipse, id est, Christus prædicauit & docuit, vt exponit hoc loco Cyrillus. vt sensus sit; Populū Christianum non docebo per Prophetas, sed per me ipsum, ut dicitur illud Hebr. 1. *Multifariam, multiq; modis, &c.* Vel (quæ subtilior & germanior expositio) loquitur de gratia Spiritus sancti, qua homo interius à Deo mouetur, & suauiter impellit ad credendum, & amandum, vt exponit B. August. lib. de gratia Christi, cap. 12. 13. & 14. Itaque non est sensus, omnes Christianos intellectuors diuina reuelatione omnia arcana Scripturarum, sed tales futuros, vt non solum audiant magistrum exterius explicantem verbum Dei, sed etiam audiant intus magistrum Deum suadentem, vt faciant quod audiunt. Dum fit concio, omnes audiunt, & intelligunt quod dicitur, sed vnus credit, alius non credit, vnus conuertitur à peccato ad pœnitentiam, alius non conuertitur: illi potius dicuntur docti à Deo, isti posteriores non item. In hunc locum protulit ex hoc loco testimonium Dominus Iohannis 6. *Est, inquit, scriptum in Prophetis; Et erunt omnes discipuli mei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* Et Apostolus 1. Thess. 4. *De caritate fraternitatis non necessarium est scribere vobis, ipsi enim à Deo didicistis, et diligat inuicem.*

SECUNDUM argumentum Hierem. 31. *Dabo legem meam in cordibus eorum, & in corde eorum scribam eam, & non docebit ultra & vir proximum suum, dicens; Cognosce Dominum.* Omnes enim scient me à minimo eorum & usque ad maximum eorum. Respondeo cum AUGUSTINO lib. de spiritu & litera, cap. 24. illis verbis; *Dabo legem meam, &c.* significari gratiam Testamenti noui, id est, fidem per caritatem operantem, quã Deus diffundit in cordibus nostris, vt non solum sciamus, sed etiam impleamus diuina mandata: illis autem; *Et non docebit ultra, &c.* significari primum fidei, id est, beatitudinem, in qua omnes electi videbunt Deum facie ad faciem.

Si tamen quis contendat, etiam ista vltima verba de hoc tempore intelligenda esse; responderi potest, hinc non loqui Prophetam de mysteriis absconditis Scripturarum, sed de cognitione vnus Dei. Cùm enim tempore Testamenti veteris non solum gentiles adorarent Deos falsos, sed etiam frequentissime populus Dei ad idola, & Deos alienos conuerteretur, prædixit Hieremias futurum, vt tempore noui Testamenti omnes homines cognoscant vnum Deum, quod certè nunc impletum cernimus. Nam gentiles conuersi sunt ad fidem, & ipsi etiam Iudæi & Turcæ, licet impij sint, tamen vnum Deum colunt.

TERTIUM argumentum Matth. 23. *Vos autem nolite vocari rabbi, vnus est enim magister & vester Christus.* Igitur solo interno Doctore debemus esse contenti. RESPONDEO. Nō prohibet Dominus nomen & officium magistri, sed ambitionem, & affectationem illius honoris. Nam 2. Timoth. 1. Apostolus vocat se doctorem & magistrum gentium. Præterea in illo cap. 23. Dominus reprehenderat Scribas & Pharisæos, quod amarent primas cathedras, & salutari ab hominibus, rabbi. Et ibid. dicit; *Et nolite vocare patrem super terrã,* cùm tamen certo certius sit, non prohiberi nomen, aut officium patris, sed nimium affectum erga parentes.

QUARTUM argumentum Ioan. 5. *Ego testimonium ab homine non accipio.* Nec verbū igitur Dei accipit testimonium à verbo hominis. Sed Pontifex, & Concilium homines sunt, igitur eorum testimonio Scripturæ non egent, sed per se sufficiunt ad omnes controuersias dirimendas.

RESPON-

RESPONDEO. Christus non eguit testimonio hominum pro se, quia maiora testimonia habebat, sed tamen testimoniis hominum utebatur propter alios, Ioan. I. *Hic venit in testimonium, et testimonium perhiberet de lumine.* Et Ioan. III. *Vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Act. I. *Eritis mihi testes in Hierusalem, et in omni Iudaea.* Democritus martyres cur dicuntur martyres, nisi quia testes Christi fuerunt? Cum ergo Dominus ait: *Vos misisti ad Ioannem, et testimonium perhibuit veritati, ego autem testimonium ab homine non accipio, sed hac dico, et salus sitis.* Sensus est, ego profero vobis Ioannis testimonium, quod vos ipsi quæritis; non quod ego indigeam pro me, sed quia utile est vobis, ut facilius credatis. Ad eundem modum, Scriptura pro se non eget hominum testimonio, siue enim intelligatur siue non in se verissima est, tamen propter nos eget testimonio Ecclesiasticæ, qui alioqui non sumus certi qui sint libri verè sacri ac uini, nec quæ sit eorum vera ac germana intelligentia.

QUINTVM argumentum Ioan. 7. *Si quis voluerit scire voluntatem eius facere qui misit me, agnoscat de doctrina meam, etrum ex Deo sit.* Non ergo præter spiritum dilectionis requiritur aliud magisterium ad Scripturas intelligentiam. RESPONDEO, non hoc dicit Dominus, ut ostendat, omnino viros bonos per se intelligere posse omnia loca Scripturarum, sed ut doceat viros probos carere impedimentis quibusdam, propter quæ alij quidam nec per se, nec per alios fidei veritatem intelligere possint: nam cupiditas gloriæ, & pecuniarum, & similibus rerum excæcat oculos. Vnde Ioan. 5. *Quomodo potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis? Et Lucas 11. *Audiebant hæc omnia Pharisei qui erant auari, et deridebant eum.**

SEXTVM argumentum Ioan. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt, et sequuntur me,* igitur non egemus alio præceptore. RESPONDEO, loquitur Dominus de prædestinatis, ut hîc exponit Augustinus, qui ante mortem omnino prædestinationem Dei, & eam sequuntur perseverantes usque ad mortem: neque est hîc sermo de difficultatibus Scripturarum. Quod si etiam ageretur de Scripturarum intelligentia, diceremus Christum loqui suis ouibus multis modis, per Scripturam, per internam inspirationem, & apertissimè per os videri.

riorum suorum, de quibus dixit Luc. 10. *Qui vos audit, me audit. Nec enim cum Dominus ait: Oves mea vocem meam audiunt, exclusit vicarios, sed hostes suos. Sic enim ibidem ait: Alienum autem non sequuntur. Et, Non audiunt vocem alienorum.*

SEPTIMUM argumentum Act. 17. *Beroenses scrutabantur Scripturas, an ita se haberent, qua Paulus predicabat.* Si ergo licuit hominibus illis, haud dubie laicis, examinare verba Pauli, cur non liceat nobis examinare verba Papæ, & Conciliorum? RESPONDEO, etsi Paulus erat Apostolus, & non poterat falsam doctrinam predicare, tamen non constabat hoc initio Beroensibus, nec tenebatur mox credere, nisi prius viderent miracula, aut alias probabiles rationes credendi. Itaque cum Paulus probaret illis Christum ex oraculis Prophetarum, merito illi scrutabantur Scripturas, an hæc ita se haberent. at Christiani, quibus constat Ecclesiam non posse errare in explicanda doctrina fidei, tenentur eam recipere, & non dubitare, an hæc ita se habeant.

ADDO etiam, quod etsi hæreticus peccat dubitando de auctoritate Ecclesiæ, in quam per Baptismum regeneratus est, neque est eadem conditio hæretici, qui semel fidem professus est, & Iudæi aut Ethnici, qui nunquam fuit Christianus; tamen posito hoc dubio & hoc peccato, non malè facit scrutando & examinando, an loca Scripturæ & Patrû à Concilio Tridentino prolata, ita se habeant, modò id faciat intentione inveniendi veritatem, non calumniandi. Deberet quidem ille sine examine recipere doctrinam Ecclesiæ, tamè melius est, vt examinando præparetur ad veritatem, quàm negligendo remaneat in suis tenebris.

OCTAVUM argumentum Rom. 12. *Habentes autem donationes, secundum gratiam qua data est nobis, differentes: siue prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, &c.* Hic Apostolus docet donum prophetiæ, id est, interpretationis Scripturarum, haberi secundum rationem, Græcè ἀναλογίαν fidei, id est, secundum mensuram, & proportionem fidei; igitur non debet peti Scripturæ interpretatio à Papa vel Concilio, sed ab eo qui magis fide abundat, quicumque ille sit.

T

RESPON-

RESPONDEO, posset PRIMO negari consequentia: nam Papa & Concilium magis abundat fide, quam vllus homo priuatus, cum nec Papa, vt docet ex Cathedra, nec Concilium in fide errare possit, omnis autem homo priuatus possit. SECUNDO, posset dici, prophetiam hoc loco non accipi proprie interpretatione Scripturæ, sed proprie pro dono prædicationis futura, vt exponunt Ambrosius, Theodoretus, Theophrastus, Thomas, & alij hoc loco, & Chrysostomus in 1. Cor. Sed TERTIO dico, quomodocunque sumatur prophetia, vtue pro dono prædicationis futura, siue pro dono interpretationis ex hoc loco nihil colligi contra nos: nam illud, *secundum rationem fidei*, non coniungitur cum verbo, *habentes*, sed cum verbo subintellecto, *administremus*. Exponit enim Apostolus vsum gratiarum gratis datarum, & docet, prophetiam habere administrari secundum rationem fidei, ita vt nemo contemnatur aliquid contra fidem, vt faciebant Pseudoprophetae, neq; interpretetur Scripturas in aliquem sensum Catholicæ fidei contrarium, vt hæretici plerumque faciunt.

NONVM argumentum. 1. COR. 2. *Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur*. Igitur ad spirituales homines pertinet interpretatio Scripturarum, nõ ad Papam aut ad Concilia. RESPONDEO, non negamus, fuisse in Ecclesia, & esse homines spirituales & perfectos, qui recte interpretentur Scripturas, immò etiam futura prospiciant, & cordium secreta scrutentur. Negamus tamen ad eos pertinere iudicium definitiuum controuersiarum fidei, duplici causa. PRIMO, quia non sumus certi certitudine fidei, quod nam sint isti spirituales; sicut certi sumus, Papam & Concilium esse spirituale, regi videlicet à Spiritu sancto. SECUNDO, quia scimus etiam maximè spirituales non semper instrari, & quædam interdum ignorare, vt patet de Heliseo, qui habebat duplicem spiritum Heliae, & tamen dicit 4. Reg. Dominus celauit hoc à me, & non indicauit mihi.

DICES, quid ergo significat illud; *Iudicat omnia*? dico significare omnia tam spiritualia, quàm temporalia; tam celestia, quàm terrena. dixerat enim homines animales non percipere quæ Dei sunt, sed tantum iudicare posse de rebus terrenis: nunc dicit, spirituales iudicare omnia, id est, & terrena & diuina: non tamen sequitur, quod possit omnia diuina

nam quis neget multos veterum Patrum habuisse excellenter donum interpretandi, & fuisse spirituales? & tamen constat quosdam ex præcipuis eorum non leuiter in quibusdam lapsos.

DECIMUM argumentum. I. Cor. 12. loquens Apostolus de dono interpretandi, & similibus gratis: *Hæc omnia, inquit, operatur vnus, & idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Non est igitur alligatum hoc donum Concilio, vel Papæ, sed datur liberè à Deo, cui ipse voluerit. Et confirmant, quia sæpe præteritis sacerdotibus, & Pontificibus, Deus excitauit Prophetas ex populo: nam Amos erat pastor ouium, & tamè factus est Propheta, & Delbora mulier prophetauit.

RESPONDEO, Apostolum loqui de particularibus hominibus, ac dicere velle, non dari omnibus hominibus passim donum interpretandi. Neq; hinc sequitur, non esse in Concilio, vel Pontifice docente ex cathedra, donum interpretationis. alia enim ratio est Concilij, & Pontificis, alia priuatorum hominum.

Ad illas confirmationes dico, priuilegia paucorum non facere legem generalem. Quod si contendant dari omnibus, quia datum est Amos, & Delboræ, etiam concludent dari donum loquendi omnibus iumentis, quia datum est asinæ Balaam. PRAETEREA, aliud est loqui de nouis reuelationibus, aliud de explicatione doctrinæ iam acceptæ: nam nouæ reuelationes non sunt alligatæ Pontificibus, nec nunc, nec in Testamento veteri. Nam in Testamento veteri prophetabāt Isaias, Hieremias, & similes, non autem Aaron, & eius successores: & in Testamento nouo prophetauit Agabus, & filia Philippi, & tamen Pontifices Linus, & Clemens, & ceteri nõ prophetabant. At explicatio doctrinæ acceptæ, & iudicium de dogmatibus, semper spectauit ad Pontifices, vt supra ostēdimus.

VNDECIMUM argumentum. I. Thessal 5. *Omnia probate, quod bonum est tenete.* & I. Ioan. 4. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Igitur etiam Concilij, & Papæ sententia probanda, & examinanda est: nihil enim Paulus & Ioannes excipiunt. Colligunt etiam ex his locis, iniuste prohiberi libros hæreticorum, cum Paulus dicat, omnia probate, &c.

T 2

RESPON-

RESPONDEO, & dico duo. PRIMO, Paulum & Ioannem cum aiunt, omnia probate, vel probate spiritus, non velle docere, vt omnes de Ecclesia id faciant, sed vt id faciant ij, quos pertinet. Sicut si scribatur ad aliquam Academiam, examinent aliquem librum, non significatur vt detur examinandus liber omnibus hominibus illius Academiae, sed tantum doctoribus eius facultatis, de qua liber ille tractat. DE SECUNDO, in vtroque loco agi de doctrina dubia, nam illa sola probatione indiget. Non est autem doctrina dubia librorum prohibitorum, aperte enim est mala, cum sit examinata, & damnata: neque est doctrina dubia Conciliorum, sed aperta bona. Et ideo Paulus Apostolus Act. 15. cum deferret ad Ecclesias decretum Concilij Hierosolymitani, non dicebat probate, sed praecipiebat custodire decretum illud.

D VODECIMVM argumentum. 1. Ioan. 2. *Non necessarium habetis vt aliquis doceat vos, sed vnctio docet vos de omnibus.*
 RESPONDEO. Non loquitur Ioannes absolute, de cognitione rerum diuinarum, quasi non egeant magistro viliore, qui Spiritum sanctum acceperunt. Nam si ita esset, cur Ioannes hanc epistolam scriberet, & moneret ac instrueret eos, quos vnctio docebat de omnibus? & quorsum Deus Ecclesia posuisset pastores, & doctores? loquitur igitur de tantum dogmatibus, quae iam acceperant ab Apostolis, cooperante vnctione Spiritus sancti didicerant, & crederant. atque eos monet, vt in fide permaneant, & non praebent aures Pseudoapostolis contraria docentibus. Quomodo Catholicus aliquis scriberet Catholicis, qui ab haereticis considerentur & perturbarentur; Non necesse habetis, vt aliquis Lutheranus, vel Calvinista doceat vos doctrinam Christi, omnino enim quae vos scire oportet iam didicistis, & retinetis ex praedicatione Ecclesiae adiuuante vnctione Spiritus sancti. Hunc esse sensum, docent verba praecedentia, & sequentia in praecedentibus sic ait: *Non scripsi vobis quasi ignorantis veritatem, sed quasi scientibus eam.* Et, *Vos quod audistis a veritate, in vobis permaneat.* Hae scripsi vobis de his qui seducunt vos, &c. in sequentibus autem ait: *Sicut docuit vos, manet in eo, & cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundemur in aduentu eius.*

DECIMUM TERTIUM argumentum. Apostolus Ephes. cap. 2. scribit: *Estis ciues Sanctorum & domestici Dei, superadificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* At si Scripturæ intelligentia penderet à Papa, vel à Conciliis, fundamentum nostrum esset super Papa & Conciliis magis, quàm super Apostolorum & Prophetarum scriptis.

RESPONDEO ad hoc argumentum, quod sæpe repetit, & inculcat Calvinus, nos non negare, immò defendere contra negâtes, verbum Dei ministratum per Apostolos, & Prophetas esse primum fundamentum nostræ fidei. Ideo enim credimus quidquid credimus, quia Deus id per Apostolos, & Prophetas reuelauit: sed addimus, præter hoc fundamentum primum, requiri aliud fundamentum secundarium, id est, Ecclesiæ testificationem. Neq; enim scimus certò quid Deus reuelauerit, nisi ex testimonio Ecclesiæ. & propterea sicut legimus, Christum esse lapidem fundamentalem, & fundamentum primum Ecclesiæ, ita legimus Matth. 16. de Petro: *Super hanc petram adificabo Ecclesiam meam.* Itaque fides nostra adhæret Christo, primæ veritati, reuelanti mysteria, vt fundamento primario: adhæret etiam Petro, id est, Pontifici proponenti & explicanti hæc mysteria, vt fundamento secundario.

DECIMUM QUARTUM argumentum. Si Pontifex iudicat de Scripturis, sequitur Pontificem seu Concilium esse supra Scripturam. & si Scripturæ sensus sine Pontifice seu Concilio non est authenticus, sequitur verbum Dei accipere robur & firmitatem à verbo hominum.

RESPONDEO, hoc argumentum quod ab hæreticis plurimi fit, totum in æquiocatione versari: nam duobus modis potest intelligi Ecclesiam iudicare de Scripturis. VNO modo, quod iudicet, verumne sit an falsum quod Scripturæ docent: ALTERO modo, quod posito vt fundamêto certissimo, Scripturæ verba esse verissima, iudicet quæ sit vera eorum interpretatio. Et quidem si PRIMO modo Ecclesia iudicaret, verè esset supra Scripturam, sed hoc non dicimus, quamuis hæretici calumnientur id nos dicere, qui passim vociferantur nos subiicere Scripturam pedibus Papæ. At SECUNDO modo iudicare Ecclesiam, vel Pontificem de Scripturis, quod nos asserimus, non est Ecclesiam esse supra Scripturam, sed supra

iudicia priuatorum hominum. Non enim iudicat Ecclesiæ de veritate Scripturæ, sed de intelligentia tua, & mea, & aliorum neque hinc fumit verbum Dei aliquod robur, sed intelligentia nostra. non enim Scriptura est verior, aut certior, quia ab Ecclesia exponitur, sed mea sententia est verior, quia ab Ecclesia confirmatur.

DECIMUM QUINTVM argumentum. Si à iudicio Ecclesiæ pendet fides nostra, igitur a verbo hominum, ergo de illissimo nititur fundamento. Præterea Scriptura facta est spiritu Dei, ergo spiritu Dei, non Ecclesiæ intelligenda est.

RESPONDEO, verbum Ecclesiæ, id est, Concilij, vel Pontificis docentis ex cathedra, non esse omnino verbum hominis, id est, verbum errori obnoxium, sed aliquo modo verbum Dei, id est, prolatum assistente & gubernante Spiritu sancto. immò dico, hæreticos esse qui reuera nitantur baculo apostolice doctrine. Sciendum est enim, propositionem fidei conclusivam syllogismo. Quidquid Deus reuelauit in Scripturis, est verum. hoc Deus reuelauit in Scripturis, ergo hoc est verum. Ex propositionibus huius syllogismi prima certa est apud omnes, secunda apud Catholicos est etiam firmissima; nititur enim firmiter monio Ecclesiæ, Concilij, vel Pontificis, de quibus habemus in Scripturis apertas promissiones quod errare non possunt. Act. 15. Visum est Spiritui sancto & nobis. Et Luc. 22. gaus pro te, si non deficiat fides tua. At apud hæreticos nititur solis coniecturis, vel iudicio proprii spiritus, qui plerumque videtur bonus, & est malus. & cum conclusio sequatur de maiorem partem, fit necessariò, vt tota fides hæreticorum sit coniecturalis, & incerta.

DECIMUM SEXTVM argumentum. Augustinus & alij Patres cum Scripturas exponunt, non vsurpant prætoriam iudicandi potestatem, sed permittunt explanationes suas aliis iudicari.

RESPONDEO. Aliud est interpretari legem more doctorum, aliud more iudicis: ad explanationem more doctorum requiritur eruditio; ad explicationem more iudicis requiritur auctoritas. Doctor enim non proponit sententiam suam necessariò sequendam, sed solum quatenus ratio suadet. Iudex proponit vt sequendam necessariò. Aliter accipiuntur glossas Bartholi & Baldi, aliter declarationem principis. Augustinus

gustinus igitur, & ceteri Patres in commentariis fungebantur officio Doctorum: at Concilia, & Pontifices funguntur officio iudicis à Deo sibi commisso.

DECIMUM SEPTIMUM argumentum. *Augustinus contendit Ecclesiam non debere se Christo proponere, quod ille semper veraciter iudicet: Ecclesiastici autem iudices, sicut homines plerumque fallantur.* Hæc sunt Caluini verba in præfat. inflit. ex quibus deducit, non esse prælatos iudices controuersiarum.

RESPONDEO, in primis falsò citari locum à Caluino: is enim in margine ponit, cap. 2. contra Cresconium. At contra Cresconium sunt quatuor libri, & in nullo eorum librorum cap. 2. illa verba inueniuntur, sed ~~habentur lib. 2. cap. 21.~~ vbi loquitur Augustinus de quæstionibus facti, non iuris, in quibus iudices Ecclesiastici falli possunt. Docet enim, in eo sæpe Ecclesiasticos iudices falli, quod eos baptizent, qui ficto animo accedunt ad Sacramentum, & tamen sincera voluntate accedere videntur. Et quoniam Caluinus videbat nihil pro se facere locum illum, ideo fortè non notauit distinctè locum. Solet enim aliàs satis diligenter notare libros, & capita, præterquam quando loca solutionem secum ferunt apertissimã.

ALIA multa argumenta quæ huc pertinere posse videbantur, tunc soluemus, cùm tractabimus, An Ecclesia, vel Concilium, vel Papa errare possint, & cuius sit in Conciliis præsidere.

